

'Daar zit muziek in!'

Onderzoek naar de invloed van muziek op het taalonderwijs in de basisschool

Annemarie Zwanenburg

Auteur: Annemarie Zwanenburg

Studentnummer: 166340

Minorspecialisatie: Muziek

Studiejaar: 2014/ 2015

Docent: S. van der Veen

Stenden hogeschool, opleiding tot leraar basisonderwijs

Voor u ligt mijn scriptie van de opleiding tot leraar basisonderwijs. Mijn afstudeeronderzoek richt zich op het vakgebied muziek. Muziek is, naast het lesgeven op de basisschool, mijn grote passie. Ik vind het belangrijk dat het vak muziek meer plaats krijgt binnen het basisonderwijs. Er zijn weinig mensen die niet van muziek houden. Tijdens de muzieklessen die ik heb gegeven tijdens mijn verschillende stages, zag ik dat kinderen echt plezier hadden wanneer ze zelf muziek mochten maken en mochten zingen. Dat is een reden waarom ik graag een onderzoek wilde doen dat betrekking heeft op het vak muziek. Daarnaast heeft taalonderwijs altijd al mijn interesse gehad. Taal is, naast muziek, een mooi en belangrijk vak binnen het onderwijs. Vandaar dat ik deze twee vakken allebei bij mijn onderzoek wilde betrekken.

Tijdens het uitvoeren van literatuurstudie heb ik veel nieuwe kennis opgedaan over het vak muziek, en wat de invloed van muziek en muziek maken kan hebben op de cognitieve ontwikkeling van kinderen.

In het verslag van het praktijkonderzoek heb ik de invloed van muziek op de prestaties van basisschoolkinderen bij het vak spelling beschreven. De resultaten lieten geen duidelijke verschillen zien, wat ik in eerste instantie wel had verwacht. Ik verwacht dat, bij toepassing op langere termijn, wel duidelijke verschillen te zien zullen zijn.

Graag wil ik mijn docent S. van der Veen bedanken voor de tijd en energie die hij heeft gestoken in de begeleiding van mijn onderzoek en verslaglegging. Ook wil ik de onderzoeksschool te Leeuwarden hartelijk danken voor de inzet en medewerking, ik vond het erg fijn om mijn praktijkonderzoek op deze school uit te voeren.

Literatuuronderzoek

Mijn literatuuronderzoek richt zich voornamelijk op het opdoen van nieuwe kennis over het vak muziek en het vak spelling, en over de invloed die muziek kan hebben op de cognitieve prestaties van kinderen. In dit gedeelte beschrijf ik wat kinderen leren op de basisschool op het gebied van muziek. Ook beschrijf ik wat de didactiek is die een leerkracht normaal gesproken zou moeten toepassen bij het vak spelling. Ik onderzoek of er in de literatuur manieren zijn beschreven waarop je als leerkracht muziek geïntegreerd kan aanbieden op de basisschool.

Praktijkonderzoek

Mijn praktijkonderzoek is exploratief van aard en bestaat uit een experiment waarbij de onderzoeksgroep en de controlegroep een aantal lessen spelling krijgen. Echter, de onderzoeksgroep krijgt vooraf een muziekles, en de controlegroep krijgt dat niet. Voorafgaand aan het onderzoek is er een nulmeting gedaan om de resultaten van beide groepen met elkaar te vergelijken. Na het onderzoek vindt er in beide groepen een meting plaats in de vorm van een dictee. Hieruit zal moeten blijken of de resultaten van de onderzoeksgroep verbeterd zijn ten opzichte van de controlegroep.

Naast het uitvoeren van dit experiment zijn er interviews afgenomen bij leerkrachten van verschillende scholen. Deze interviews geven een beeld van de plaats die het vak muziek in de praktijk heeft binnen de basisschool.

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Motivatie voor dit onderzoek.....	8
1.2 Vragen vanuit de literatuur.....	8
1.3 Vragen vanuit de praktijk.....	9

Literatuuronderzoek

Hoofdstuk 2: Het vak muzikale vorming in het basisonderwijs

2.1. Beschrijving van de kerndoelen voor muziek.....	10
2.2 De plaats van het vak muziek in de basisschool.....	10
2.2.1 De visie van de overheid.....	10
2.2.2 De visie van de methoden.....	11
2.3 Wat kinderen op de basisschool leren op het gebied van muziek.....	11
2.3.1 Muziek in de onderbouw.....	11
2.3.2 Muziek in de midden- en bovenbouw.....	12
2.4 De plaats van het vak muziek in de praktijk van de basisschool.....	12

Hoofdstuk 3: De invloed van muziek op cognitieve prestaties

3.1 Luisteren naar muziek.....	13
3.2 Zelf muziek maken.....	13
3.3 Muziek op de achtergrond tijdens het werken.....	13
3.4 Recentelijk onderzoek.....	14

Hoofdstuk 4: Het vak spelling

4.1	Beschrijving	van	de	kerndoelen	voor	spelling.....	15	
4.2	De	plaats	van	het	vak	spelling	op de basisschool.....	16
4.2.1	De visie van de overheid.....						16	
4.2.2	De visie van de methoden.....						16	
4.3	Didactiek	van	het	vak		spelling.....	17	
4.3.1	Hoe kinderen leren spellen.....						17	
4.3.2	Werkvormen.....						17	
4.3.3	Instructievormen.....						18	

Hoofdstuk 5: Geïntegreerd muziekonderwijs

5.1	Wat is geïntegreerd muziekonderwijs?						19
5.2	Voor-	en	nadelen	van	geïntegreerd muziekonderwijs.....		19
5.3	Methoden	voor		geïntegreerd		muziekonderwijs.....	20

Praktijkonderzoek

Hoofdstuk 6: Onderzoeksopzet

6.1	Beschrijving	van	de	uitvoering	van	het	onderzoek.....	21
6.1.1	Vraagstelling.....						21	

6.1.2 Onderzoekstype.....	21
6.1.3 Experimentele- en controlegroep.....	21
6.1.4 Soort experiment en storende factoren.....	22
6.2 Overzicht momenten waarop het onderzoek heeft plaatsgevonden.....	22
6.3 Beschrijving van de toegepaste meetinstrumenten.....	23

Hoofdstuk 7: Resultaten

7.1 Resultaten nulmeting en toelichting.....	24
7.2 Resultaten tweede meting en toelichting.....	26
7.2.2 Resultaten derde meting en toelichting.....	29
7.2.3 Gespecificeerde weergave van de resultaten.....	30
7.3 Resultaten afgenomen interviews.....	32
7.3.1 De rol van het vak muziek binnen de basisschool- in de praktijk.....	32
7.3.2 De rol van het vak spelling binnen de basisschool- in de praktijk.....	32

Hoofdstuk 8: Conclusie en discussiepunten

8.1 Conclusie.....	35
8.2 Discussiepunten naar aanleiding van het onderzoek.....	38

Hoofdstuk 9: Aanbevelingen en suggesties voor verder onderzoek

9.1 Aanbevelingen.....	39
9.2 Suggesties voor verder onderzoek.....	39

Evaluatie.....	40
----------------	----

Literatuur.....	41
Bijlagen.....	42

HOOFDSTUK 1: INLEIDING

1.1 Motivatie voor dit onderzoek

De keuze voor dit onderwerp heb ik gemaakt omdat taal- en muziekonderwijs mijn interesse hebben. Daarom leek het mij interessant om een onderzoek te doen waarbij ik beide vakken kan betrekken. Tijdens mijn lio- stage heb ik literatuuronderzoek gedaan naar het spellingsonderwijs. In deze literatuur kwam naar voren dat spellingsonderwijs een lage 'leuk factor' moet hebben, en dat de leerkracht ervoor moet zorgen dat spellingregels zo eenvoudig mogelijk uitgelegd worden. Daarnaast moet de leerkracht de regels regelmatig herhalen, zodat de kinderen het geleerde uiteindelijk zullen onthouden.

Vanuit de literatuur en de muzieklessen op de pabo weet ik dat muziek 'slim' maakt. Door binnen het onderwijs veel met muziek bezig te zijn zouden kinderen zich over het algemeen beter ontwikkelen en beter scoren op andere vakken. Door veel muziek te maken vindt er, volgens de literatuur, een betere samenwerking plaats tussen beide hersenhelften.

Hierdoor is mijn interesse gewekt om te onderzoeken of kinderen over het algemeen betere resultaten zullen halen wanneer muziekonderwijs geïntegreerd wordt aangeboden binnen het spellingsonderwijs. Maakt muziek dan ook 'slim', of kan de leerkracht toch beter blijven bij een sobere uitleg van de spellingregels?

1.2 Vragen vanuit de literatuur

Door het uitvoeren van literatuuronderzoek hoop ik antwoorden te vinden op de volgende vragen:

1. Wat leren kinderen op de basisschool op het gebied van muziek?
2. Wat is de invloed van muziek op de cognitieve ontwikkeling van kinderen?

3. Wat is de didactiek die een leerkracht moet toepassen bij het vak spelling?
4. Welke manieren zijn er om muziekonderwijs geïntegreerd aan te bieden op de basisschool?

1.3 Vragen vanuit de praktijk

Door het uitvoeren van praktijkonderzoek hoop ik antwoord te vinden op de volgende hoofdvraag:

1. 'Heeft het aanbieden van geïntegreerd muziekonderwijs bij het vak spelling invloed op de resultaten van kinderen in groep 5 van de basisschool?'

Daarnaast wil ik door middel van praktijkonderzoek een antwoord vinden op de volgende subvragen:

1. Welke plaats heeft het vak muziek binnen het basisonderwijs in de praktijk?
2. Welke plaats heeft het vak spelling binnen het basisonderwijs in de praktijk?

HOOFDSTUK 2: HET VAK MUZIKALE VORMING IN HET BASISONDERWIJS

2.1 Beschrijving van de kerndoelen voor muziek

In het kerndoelenboekje van rijksoverheid staan alle kerndoelen voor het primair onderwijs beschreven. Hierbij valt het vak muziek onder ‘kunstzinnige vorming.’ In de inleiding van dit gedeelte in het kerndoelenboekje staat geschreven waarom de kinderen het vak muziek aangeboden moeten krijgen op de basisschool (volgens de overheid). Zij schrijven hierover dat het van belang is dat kinderen kennismaken met- en kennis opdoen over de hedendaagse culturele en kunstzinnige diversiteit. Kinderen leren zich openstellen voor kunstzinnige oriëntatie, onder andere door het luisteren naar muziek en bewegen op muziek.

Kerdoel 54:

‘De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er ervaringen en gevoelens mee uit te drukken en om ermee te communiceren.’

Kerdoel 55:

‘De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.’

Kerdoel 56:

‘De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.’

2.2 De plaats van het vak muziek in de basisschool

De plaats die het vak spelling op basisscholen heeft, is afhankelijk van de visie van de school. De meeste Nederlandse scholen schrijven in hun schoolgids en schoolplan beduidend minder over muziek dan over het vak Nederlandse taal. In de meeste schoolgidsen worden de vakken lichamelijke opvoeding en handvaardigheid uitgebreider beschreven dan het vak muziek. Bij de vergelijking van

verschillende schoolplannen bleek dat scholen gemiddeld 1 tot anderhalf uur per week muziek hebben gepland. Of dat in de praktijk ook gebeurt, is getoetst aan de hand van interviews met leerkrachten van verschillende scholen. De school waar ik mijn praktijkonderzoek heb uitgevoerd besteedt per week een uur aan muziek in alle groepen. Deze gegevens zijn echter gebaseerd op gemiddelden en kunnen in de praktijk enigszins variëren.

2.2.1 De visie van de overheid

De overheid beschrijft de visie op de verschillende vakken beknopt in het kerndoelenboekje. Over het vak muziek schrijft rijksoverheid dat zij het vak muziek belangrijk vinden omdat dit vak eraan bijdraagt dat kinderen begrip krijgen voor de verschillende culturen en dat zij muziek leren begrijpen en ermee kunnen communiceren. Uit deze visieomschrijving komt het meest naar voren dat kinderen muziek krijgen om cultuur beter te leren begrijpen. Plezier beleven aan muziek en muziek leren maken blijft hier meer op de achtergrond.

2.2.2 De visie van de methoden

De verschillende methoden voor muziek beschrijven in hun handleidingen ook hun visie op het vak. De twee bekendste en meest gebruikte methoden zijn 'Vier muziek met!' en 'Moet je doen.' De methode 'Vier muziek met!' beschrijft in de proloog van de handleiding voornamelijk de doelstellingen van de muzieklessen en de manier waarop deze doelstellingen bereikt moeten worden. In deze beschrijving is de visie van de auteurs enigszins verwerkt, maar er bestaat geen apart gedeelte waarin een duidelijke visie op het vak muziek wordt beschreven. De methode 'moet je doen, muziek' begint de methode met een algemene inleiding waarvan het eerste gedeelte een beschrijving is van de visie op het vak. Volgens de auteurs van 'moet je doen' is muziek een essentieel onderdeel van het mens zijn en daarom mag het vak muziek volgens hen niet ontbreken op de basisschool. Zij zijn van mening dat een opvoeding zonder muziek geen complete opvoeding is. Volgens de auteurs is het van belang dat kinderen de cultuur waarin ze leven en waarmee ze te maken hebben leren kennen en waarderen. Daarnaast schrijven de auteurs van 'Moet je doen' over de 'meervoudige intelligenties' van Howard Gardner, waarvan muziek ook een onderdeel is. Kinderen leren en ontwikkelen zich op verschillende manieren en moeten de kans krijgen om zich op al deze verschillende manieren te kunnen ontwikkelen. Volgens de auteurs is de opvoeding onvolledig wanneer een van de intelligenties daarbij ontbreekt. Volgens hen moeten kinderen de kans krijgen om muziek een rol te laten spelen in hun leven, en daarom is het de taak van de school om aan het vak muziek voldoende aandacht te besteden.

2.3 Wat kinderen op de basisschool leren op het gebied van muziek

2.3.1 Muziek in de onderbouw

Van der Lei, R., Haverkort, F. & Noordam, L. (2004) beschrijven hoe muziek kan worden ingezet in de basisschool. Voornamelijk in de onderbouw neemt muziek een belangrijke rol in, omdat het wordt ingezet om het dagritme aan te geven. In de kleutergroepen is er veel afwisseling tussen het werken in groepen, spelen en activiteiten in een kring. Liedjes kunnen hier ingezet worden als organisatorisch hulpmiddel. Daarnaast kan muziek in de onderbouw een belangrijke rol spelen bij de

taalverwerving. Door het aanleren van liedjes onthouden kinderen nieuwe woorden en dat is bevorderlijk voor de woordenschatuitbreiding. Kort samengevat leren kinderen in de onderbouw:

- Een dagritme herkennen met behulp van muziek,
- Bewegen op eenvoudige ritmes en eenvoudige melodieën zingen,
- Uitbreiden van de woordenschat met behulp van muziek.

2.3.2 Muziek in de midden- en bovenbouw

In de midden- en bovenbouw heeft muziek vrijwel nooit een organisatorische functie. Op basisscholen wordt in de midden- en bovenbouw meestal gebruik gemaakt van een methode. Van der Lei, R., Haverkort, F. & Noordam, L. (2004) noemen de methoden 'Moet je doen' en 'Muziek voor de basisschool' daarbij als voorbeeld. Op sommige scholen is een vakleerkracht aanwezig die de lessen verzorgt. Wat de kinderen in de midden- en bovenbouw precies leren op het gebied van muziek is gedeeltelijk afhankelijk van de methode en/ of de vakleerkracht.

De methoden die beschikbaar zijn voldoen allemaal aan de kerndoelen. Over het algemeen leren de kinderen in de bovenbouw:

- Kennis te maken met muziek uit verschillende culturen,
- Gericht luisteren naar muziek en muziek leren waarderen,
- Onderscheiden en benoemen van verschillende klanken,
- Reflecteren op muziek,
- Een eigen mening vormen over een muziekstuk.

2.4 De plaats van het vak muziek in de praktijk van de basisschool

Van der Lei, R., Haverkort, F. & Noordam, L. (2004) beschrijven in hun boek verschillende lessen die een beeld schetsen van de dagelijkse onderwijspraktijk. Bij het lezen hiervan wordt duidelijk dat muziek in de praktijk van de basisschool een vrij grote rol speelt. Uit de lessen die beschreven worden blijkt dat de leerkrachten bekwaam zijn en dat kinderen veel plezier beleven aan muziek. De kerndoelen worden ruimschoots behaald en de kinderen krijgen de kans om muziek een rol te laten spelen in hun leven, en zich muzikaal te ontwikkelen. Dit beeld zal in bepaalde gevallen juist zijn, omdat sommige scholen een vakleerkracht muziek hebben, of dat vaste leerkrachten van scholen enthousiast zijn over het vak en het graag geven. Weer andere scholen maken gebruik van een methode waar leerkrachten die zich minder bekwaam voelen houvast aan hebben.

HOOFDSTUK 3: DE INVLOED VAN MUZIEK OP COGNITIEVE PRESTATIES

3.1 Luisteren naar muziek

Over de invloed die muziek heeft op kinders Hersenen is eerder onderzoek gedaan. Mieras, M. (2012) schrijft in zijn artikel *‘Wat muziek doet met kinders Hersenen’* over een onderzoek uit 1993 dat zich richtte op muziek en de relatie tot concentratie en prestaties. Uit dat onderzoek bleek dat kinderen die vooraf hadden geluisterd naar klassieke muziek, in dit geval Mozart of Schubert, beter presteerden dan kinderen die dat niet hadden gedaan.

3.2 Zelf muziek maken

Ander onderzoek toonde aan dat kinderen die muzieklessen hadden gevolgd en vaak concerten hadden bezocht over het algemeen ook intelligenter waren en meer succesvol waren dan kinderen die zich niet met muziek bezig hielden. Mieras zet hier echter wel vraagtekens bij, omdat volgens hem de sociale klasse van deze kinderen ook een grote invloed heeft op de intelligentie.

Wat wel is bewezen door onderzoek, is dat kinderen die zelf muziek maken, of regelmatig luisteren naar muziek minder gevoelig zijn voor storende en afleidende geluiden. Wanneer een leerkracht uitleg geeft in een klas waar het volledig stil is, zullen alle kinderen ongeveer evenveel opnemen. Wanneer er in de klas tijdens een uitleg veel storend geluid is, zoals het schuiven met tafels of kuchen, nemen kinderen die zich bezig houden met muziek en muziek maken over het algemeen meer op van de leerstof dan kinderen die zich niet bezig houden met muziek.

3.3 Muziek op de achtergrond tijdens het werken

Ook is eerder onderzoek gedaan naar de invloed van achtergrondmuziek op de prestaties van kinderen.¹ Uit dat onderzoek bleek dat kinderen direct na het beluisteren van Mozart of Schubert beter gingen presteren. Ook presteerden deze kinderen vaak beter wanneer ze deze muziek beluisterden tijdens het werken. Volgens Mieras is dit echter niet op de juiste manier onderzocht, omdat ook hier de sociale klasse van de kinderen en volwassenen een grote rol speelt. Het luisteren naar muziek tijdens het werken bleek namelijk alleen te werken wanneer de persoon in kwestie de muziek ook enigszins kon waarderen. Volgens Mieras is het goed dat er meer onderzoek werd gedaan naar het Mozart-effect, zodat de feiten van de meningen onderscheiden kunnen worden. Het onderzoek dat later heeft plaatsgevonden richt zich meer op deze feiten, waardoor nu meer duidelijk is wat de echte relatie is tussen muziek en het brein.

3.4 Recentelijk onderzoek

Mieras beschrijft in zijn artikel de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek dat recentelijk is uitgevoerd. Het is wetenschappelijk bewezen dat er een relatie bestaat tussen muziek en taalverwerking. Dit komt doordat het muzikale deel van het brein en het taalverwerkende deel van het brein, (dit wordt ook wel het gebied van Wernicke genoemd) gespiegeld in de hersenschors liggen. Muziek en intonatie worden naar de rechter hersenhelft gestuurd, en de woorden op zich worden naar de linker hersenhelft gestuurd.

Ook schrijft Mieras over de ontwikkeling van het auditieve systeem. Kinderen moeten leren om informatie die zij te horen krijgen, in zich op te nemen. Uit onderzoek is gebleken dat het opnemen van informatie lastiger wordt wanneer er sprake is van omgevingsgeluiden. Wanneer het auditieve systeem wordt getraind door het luisteren naar, maar vooral het zelf maken van muziek, zijn mensen beter in staat om de gesproken informatie in zich op te nemen. Zij kunnen eventuele 'ruis' beter onderdrukken.

Kinderen die op jonge leeftijd al veel zelf muziek maken, zijn in staat om klanken beter van elkaar te kunnen onderscheiden. Mieras schrijft dat deze kinderen getraind worden om goed te luisteren, en daardoor klanken als 'da' en 'ba' beter van elkaar kunnen onderscheiden. Doordat deze kinderen goed kunnen luisteren, verloopt het leren lezen meestal soepel. In dit opzicht heeft muziek een positieve invloed op de taalontwikkeling van kinderen.

Volgens Mieras moet er nog meer onderzoek gedaan worden naar de relatie tussen muziek en cognitieve prestaties, maar kunnen vanuit de wetenschappelijke onderzoeken die tot nu toe gedaan zijn al conclusies worden getrokken. Zo is uit alle onderzoeken gebleken dat het zelf maken van muziek meer invloed heeft op prestaties dan het luisteren naar muziek. Daarnaast bleek dat kinderen die door het maken van muziek hun auditieve systeem ontwikkelen, beter kunnen luisteren, sneller kunnen leren lezen en emotioneel intelligenter zijn. Mieras schrijft dat muziek meer is dan een onderdeel van de cultuur, het is volgens hem een instrument voor de ontwikkeling van jonge hersenen.

¹ Onderzoek uitgevoerd door de universiteit van Californië, 1993

HOOFDSTUK 4: HET VAK SPELLING

4.1 Beschrijving van de kerndoelen voor het vak spelling

In het kerndoelenboekje van rijksoverheid staan de kerndoelen² voor het vak spelling onder het vakgebied 'Nederlands'. Volgens rijksoverheid is taalonderwijs van zeer groot belang, omdat de kinderen onderwijs in de Nederlandse taal hard nodig hebben om in de maatschappij te kunnen functioneren. Zij schrijven dat de taal naast een maatschappelijke functie ook een sociale functie heeft. Kinderen kunnen zich zonder een goede beheersing van de taal niet goed staande houden in de maatschappij en daarom is het taalonderwijs van groot belang.

De kerndoelen die bij het vakgebied Nederlands horen, zijn niet allemaal van toepassing op het vak spelling. Hieronder staan de kerndoelen beschreven die van toepassing zijn op het vak spelling.

Kerndoel 1:

'De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.'

Kerndoel 10:

'De leerlingen leren bij de doelen onder 'mondeling taalonderwijs' en 'schriftelijk taalonderwijs' strategieën te herkennen, te verwoorden, te gebruiken en te beoordelen.'

Kerndoel 11:

'De leerlingen leren een aantal taalkundige principes en regels. Zij kunnen in een zin het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en delen van dat gezegde onderscheiden.'

² Herziene kerndoelen uit 2006

De leerlingen kennen:

- *regels voor het spellen van werkwoorden;*
- *regels voor het spellen van andere woorden dan werkwoorden;*
- *regels voor het gebruik van leestekens.*

Kerndoel 12:

‘De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder ‘woordenschat’ vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken.’

4.2 De plaats van het vak spelling op de basisschool

De plaats die het vak spelling op basisscholen heeft, is afhankelijk van de visie van de school. Vrijwel alle scholen vinden de Nederlandse taal, en daarmee ook het vak spelling als onderdeel daarvan, erg belangrijk. Scholen besteden ongeveer evenveel tijd per week aan het vak, al zijn er wel kleine onderlinge verschillen. De school waar ik mijn praktijkonderzoek heb uitgevoerd besteedt in de groepen 4 tot en met 6 vier uur en een kwartier aan het vak Nederlandse taal, en in groep 7 en 8 komt daar nog een uur bij, vijf uur en een kwartier. Deze gegevens zijn echter gebaseerd op gemiddelden en kunnen in de praktijk enigszins variëren.

4.2.1 De visie van de overheid

In het kerndoelenboekje staat beschreven welke rol het vak spelling volgens de overheid moet innemen in het basisonderwijs. Het ministerie van onderwijs, cultuur en wetenschap schrijft dat het taalonderwijs uit moet gaan van levensechte situaties en dat daarbij steeds dezelfde inhoud aan de orde komen. Alleen de moeilijkheidsgraad neemt daarbij steeds toe.

Geletterdheid speelt een belangrijk rol binnen het taalonderwijs. Dat houdt in dat kinderen moeten leren de taal op de juiste manier te gebruiken wanneer zij schrijven. Hier hoort ook uitbreiding van de woordenschat bij. Vooral het vak spelling besteedt aandacht aan deze domeinen en is daarom van groot belang. De kinderen leren hier namelijk strategieën waarmee ze de schriftelijke taal leren beheersen.

Een goede beheersing van de taal is volgens de overheid noodzakelijk, omdat dat ook nodig is voor het leren van andere vakken op de basisschool.

4.2.2 De visie van de methoden

Verschillende methoden voor taalonderwijs beschrijven in hun handleidingen ook hun visie op het vak spelling. De visies van verschillende methoden komen de meeste gevallen gedeeltelijk met elkaar overeen. Niet alle methoden beschrijven een duidelijke visie, sommige methoden hebben alleen de

opbouw en doelen van de methode beschreven. De methode 'Taal actief' schrijft in de handleiding voor spelling dat betekenisvol leren een belangrijk uitgangspunt moet zijn voor taal- en spellingonderwijs. De lessen van deze methode gaan daarom over alledaagse en herkenbare onderwerpen. Volgens de auteurs van deze methode leren kinderen het beste als de leerstof herkenbaar is. Daarnaast zijn zij van mening dat kinderen het snelst leren door veel interactie. Zij kunnen tijdens elke les reageren op elkaars werk, waarbij voornamelijk wordt gelet op spelling.

De methode 'spelling in beeld' beschrijft puntsgewijs de visie op het spellingonderwijs. Deze methode schrijft dat spelling een onmisbare vaardigheid is om jezelf goed schriftelijk te kunnen uitdrukken. Daarnaast schrijven zij dat spelling een voorwaarde is voor de schrijfvaardigheid. De methode gaat uit van zelfstandig leren, omdat de auteurs van mening zijn dat deze vorm van leren voor de meeste kinderen geschikt is. Voor de kinderen die moeite hebben met zelfstandig leren, biedt de methode mogelijkheden voor begeleid leren.

4.3 Didactiek van het vak spelling

4.3.1 Hoe leren kinderen spellen

Huizenga, H. (2009) beschrijft in zijn boek '*spelling*' de verschillende identiteiten van woorden. Deze verschillende kenmerken worden opgeslagen in het geheugen van kinderen, waardoor een woord op de juiste manier gespeld kan worden. Het gaat om de volgende zeven kenmerken:

1. Akoestische identiteit, dus de wijze waarop een woord klinkt
2. Articulatorische identiteit: hoe het woord wordt uitgesproken
3. Fonologische identiteit: Akoestische en articulatorische identiteit samen
4. Morfologische identiteit: de manier waarop woorden zijn opgebouwd
5. Semantische identiteit: betekenis van een woord
6. Syntactische identiteit: mogelijkheden van een woord om met anderen woorden gecombineerd te worden.
7. Orthografische identiteit: Spelling van een woord.

Voordat een kind leert lezen en schrijven, heeft het zich de eerste zes kenmerken van een woord al eigen gemaakt. Deze kenmerken liggen dan al opgeslagen in het geheugen. Tijdens het leren lezen en schrijven komt daar het zevende kenmerk nog bij; de spelling van het woord. Het kind moet bij alle woorden meteen de kennis van alle kenmerken van het woord kunnen oproepen, dus ook de spelling. Daarvoor is het van belang dat er goed spellingonderwijs wordt gegeven.

4.3.2 Werkvormen

Huizenga, H. (2009) beschrijft in zijn boek verschillende werkvormen die in te zetten zijn bij een spellingles. Deze werkvormen zijn niet specifiek bedoeld voor kinderen met spellingproblemen, maar door een gevarieerd aanbod van werkvormen kunnen de kinderen wel meer gemotiveerd raken voor de spellingles. Huizenga beschrijft de volgende werkvormen:

1. Dictee: Dit kan op verschillende manieren. Meestal wordt een dictee klassikaal afgenomen, maar kinderen kunnen ook samen een dictee afnemen, een partnerdictee.

2. Invuloefeningen: Hierin kan veel worden gevarieerd, op verschillende niveaus.
3. Fouten zoeken: Dit type oefening is alleen geschikt om kinderen hun eigen werk te laten controleren.
4. Speelse werkvormen: bijvoorbeeld taalspelletjes.

Naast deze verschillende werkvormen kan de computer als hulpmiddel worden gebruikt bij het begeleiden van spellingzwakke kinderen. De methode 'Taal Actief' bevat bijvoorbeeld veel oefeningen bij alle verschillende spellingcategorieën. Ook 'Ambrasoft' biedt kinderen de mogelijkheid om extra te oefenen met spelling op de computer.

4.3.3 Instructievormen

Uit een recente studie naar verschillende instructievormen bij spelling (Kirschner, 2012) blijkt dat een minimaal geleide instructie de prestatiekloof groter kan maken. Volgens deze studie leren meer begaafde en bekwame kinderen meer op deze manier, maar de minder vaardige leerlingen leren juist meer met geleide instructie. In het geval van deze leerling betekent dat dus dat het kind elke nieuwe spellingcategorie duidelijk uitgelegd moet krijgen en eventueel begeleid moet worden tijdens de verwerking hiervan. Pas als de leerling de stof volledig beheerst, kan het kind zelfstandig met de stof aan de slag. Schraven, J. (2009) schrijft in haar artikel 'zo leer je kinderen lezen en spellen' dat kinderen in de klankzuivere, maar vooral ook in de niet-klankzuivere periode baat hebben bij een heldere en sobere instructie. Ook moet de instructie voortdurend herhaald worden. Hiermee onderschrijft zij de methode die Kirschner, P. (2012) beschreef. Kinderen die wat meer begaafd zijn op het gebied van spelling kunnen op de inductieve manier leren, kinderen die meer moeite hebben met spelling hebben meer baat bij de deductieve manier. (Huizenga, 2009).

Huizenga, H. (2009) beschrijft een aantal uitgangspunten voor hulp aan spellingzwakke kinderen. Het is in de eerste plaats belangrijk om spellingcategorieën aan te leren aan de hand van een klein aantal woorden. Volgens Huizenga heeft het spellingonderwijs aan spellingzwakke kinderen op deze manier de meeste kans op succes. Daarnaast vindt hij dat de spelling van een woord op een veelzijdige manier moet worden aangeleerd. Daarmee bedoelt hij dat de leerkracht moet zorgen voor een gevarieerd aanbod aan oefeningen, waarbij de verschillende aspecten van het woord aan bod komen. Ook is het belangrijk dat er, voor het aanleren van woorden, een vaste werkwijze wordt gehanteerd. Als voorbeeld noemt Huizenga 'hardop denken.'

De meeste spellingmethodes zijn zo opgebouwd, dat er een duidelijke indeling in categorieën wordt gebruikt. Dit is belangrijk, omdat de kennis van kinderen met spellingproblemen vaak ongestructureerd is. Zij zijn dus gebaat bij een overzichtelijke indeling in spellingcategorieën.

Volgens Huizenga (2009) is een van de belangrijkste rollen van de leerkracht bij het begeleiden van spellingzwakke kinderen, het motiveren van deze kinderen. Dit kan de leerkracht op verschillende manieren doen:

1. Kinderen betrekken bij het stellen van doelen; zo voelen ze zich meer verantwoordelijk;
2. Kinderen veelvuldig in de gelegenheid stellen te schrijven over onderwerpen die zij interessant vinden;
3. De kinderen effectieve werkgewoontes en spellingstrategieën aanleren.

HOOFDSTUK 5: GEÏNTEGREERD MUZIEKONDERWIJS

5.1 Wat is geïntegreerd muziekonderwijs?

Geïntegreerd muziekonderwijs wordt in de literatuur meestal aangeduid als vakoverstijgend muziekonderwijs. Hierbij wordt muziek bij andere vakken binnen het basisonderwijs betrokken. Er bestaan al taalmethoden waarbij muziek wordt ingezet bij het leren van taal. Hier worden liedjes en versjes ingezet om het leren te bevorderen. Het gaat er bij geïntegreerd- of vakoverstijgend muziekonderwijs om dat muziek kan worden ingezet ter bevordering van het leren van andere vakken.

5.2 Voor- en nadelen van geïntegreerd muziekonderwijs

Voordelen

In een artikel van Leraar24 schrijft de auteur dat muziek een vakoverstijgende functie heeft, omdat muziek bijdraagt aan het leggen van verbindingen en dat muziek het geheugen versterkt. Volgens hem bestaan er geen kinderen die niet muzikaal zijn. Door bezig te zijn met muziek ontwikkelen kinderen een beter ruimtelijk inzicht, is het bevorderlijk voor de sociaal- emotionele ontwikkeling en voor de creatieve ontwikkeling. Hiermee onderschrijft de auteur van het artikel de visie van Mieras, dat muziek onmisbaar is binnen het onderwijs omdat het zorgt voor een betere samenwerking van de twee hersenhelften.

De Amerikaanse professor en psycholoog Howard Gardner heeft in het jaar 1983 uitgebreid onderzoek gedaan naar de verschillende manieren waarop mensen kennis verwerven. Hierbij heeft Gardner de verschillende manieren van leren een naam gegeven: intelligenties. Wielinga, P. (2003) schrijft in een artikel over de meervoudige intelligenties van Gardner dat kinderen die muzikaal intelligent zijn, niet per definitie de kinderen zijn die goed kunnen zingen of muziek maken. Het zijn de kinderen die het beste leren door klanken, ritmen en herhaling. Volgens hem hebben muzikaal-intelligente kinderen baat bij herhaling en vaste patronen. Dit wordt in veel methodes binnen het basisonderwijs al toegepast.

Samengevat zijn de grootste voordelen van geïntegreerd muziekonderwijs:

- Geïntegreerd muziekonderwijs bevordert de samenwerking tussen de twee hersenhelften, en dus het leren.
- Het toepassen van muzikale aspecten binnen andere vakken hoeft niet moeilijk te zijn; de principes klank, ritme en herhaling worden in veel basisschoolmethoden al toegepast.
- Alle kinderen zijn op een bepaalde manier, in meer of in mindere mate, muzikaal. Kinderen beleven plezier aan muziek en dat draag eraan bij dat ze na een muzikale activiteit weer nieuwe energie hebben om zich op het volgende vak te richten.

Nadelen

In feite zijn er geen nadelen verbonden aan geïntegreerd muziekonderwijs op zich. De kans dat kinderen door geïntegreerd muziekonderwijs beter gaan presteren is groot, want onderzoek heeft aangetoond dat muziek de samenwerking tussen de hersenhelften bevordert.

In de praktijk blijkt dat leerkrachten zich niet capabel genoeg voelen om een muziekles te geven. Ze geven aan dat ze niet in staat zijn om zelf een muziekles te geven. Wanneer er een methode beschikbaar is voor het vak muziek, vinden veel leerkrachten het nog steeds lastig om het vak te geven. Ook blijkt dat veel leerkrachten muzikale activiteiten tijdens andere vakken vermijden om dezelfde reden.

Op veel scholen zijn weinig of geen middelen beschikbaar die een muziekles mogelijk maken. Veel scholen beschikken niet over een methode voor het vak. Daarnaast beschikken veel scholen over verouderde of kapotte schoolinstrumenten, waar niet goed op gespeeld kan worden. Dit zorgt ervoor dat leerkrachten de muziekles en de muzikale activiteiten overslaan.

Samengevat zijn de grootste nadelen van geïntegreerd muziekonderwijs:

- Leerkrachten voelen zich vaak niet capabel genoeg om muziekonderwijs te geven.
- Op veel scholen is geen methode voor het vak muziek beschikbaar die leerkrachten 'begeleidt' bij het geven van muziekles of bij het uitvoeren van muzikale activiteiten.
- Veel scholen beschikken niet, of over een slecht onderhouden schoolinstrumentarium.

5.3 Methoden voor geïntegreerd muziekonderwijs

Voor geïntegreerd muziekonderwijs zijn geen methoden beschikbaar die een volledige beschrijving geven van hoe geïntegreerd muziekonderwijs in de praktijk vorm moet krijgen. Dat betekent dat leerkrachten zelf zullen moeten kijken welke mogelijkheden er zijn om muziek geïntegreerd aan te bieden. De Jong, L. en van der Heijden, A. (2004) schrijven in hun boek 'Gevangen in een schelp' dat alle kinderen van nature willen spelen, en dat zij ook hun muzikale ervaringen spelen. Zij hebben op jonge leeftijd meestal nog geen professionele muzikles gehad, maar leren door te luisteren en door mee te doen aan muzikale activiteiten in hun omgeving. Leerkrachten van kleutergroepen kunnen muziekonderwijs dus integreren door een hoek in te richten waarin kinderen kennis kunnen maken met verschillende muziekinstrumenten en kunnen experimenteren met muziek. Daarnaast wordt in de meeste kleutergroepen gebruik gemaakt van liedjes die het dagritme aangeven en daarmee wordt muziek in deze groepen meestal geïntegreerd aangeboden.

Om geïntegreerd muziekonderwijs in de hogere groepen aan te kunnen bieden, moeten leerkrachten zelf nadenken over een plan van aanpak. Ze moeten bedenken hoe zij geïntegreerd muziekonderwijs vorm willen geven. Dit betekent niet dat zij alle muzikale activiteiten zelf moeten ontwerpen. Op internet zijn veel muzikale activiteiten te vinden die kunnen passen bij een taal- of rekenles. Ook de methode 'Coöperatief leren in muziek' beschrijft veel muzikale activiteiten waarbij rekenen, taal en onthouden aan de orde komen. Dergelijke activiteiten zijn daardoor uitermate geschikt om tussen de lessen door, of tijdens de lessen aan te bieden.

HOOFDSTUK 6: ONDERZOEKSOPZET

6.1 Beschrijving van de uitvoering van het onderzoek

6.1.1 Vraagstelling

De vraagstelling die voor het praktijkonderzoek aan het begin gesteld werd, is een vraag waarbij onderzocht moet worden of er enige samenhang is tussen muziek en de prestaties op het vak wat wordt gegeven na de muzikles. Baarda, D.B. & de Goede, P. (2006) noemen deze vraagstelling '*samenhangonderzoeksvraag*.' Volgens hen is het bij een dergelijke vraag van belang dat er ook rekening mee wordt gehouden dat, wanneer er een relatie wordt vermoed tussen muziek en cognitieve prestaties, deze ook verklaard kunnen worden door andere factoren. De prestaties kunnen in dit geval namelijk ook veranderen wanneer de leerlingen net buiten gespeeld hebben, of wanneer de leerlingen worden afgeleid door iets dat zich buiten het klaslokaal voordoet. Hier heb ik tijdens mijn onderzoek rekening mee gehouden.

6.1.2 Onderzoekstype

Dit onderzoek is een exploratief onderzoek. Baarda, D.B. & de Goede, P. (2006) beschrijven een exploratief onderzoek als onderzoek waarbij vooraf geen theorie of hypothese bestaat. Bij het uitvoeren van dit onderzoek is vooraf wel literatuuronderzoek gedaan. Er is literatuur te vinden over de relatie tussen muziek en prestaties, maar niet zozeer in de vorm die ik heb onderzocht. Dit onderzoek richt zich specifiek op de relatie tussen het bezig zijn met muziek en de prestaties op het vak dat daar direct op volgt. De literatuur waarnaar vooraf onderzoek is gedaan richt zich

voornamelijk op de relatie tussen luisteren naar (klassieke) muziek tijdens het werken en prestaties, en de relatie tussen zelf muziek maken en concerten bezoeken en cognitieve prestaties. Mijn onderzoek richt zich alleen op de relatie tussen een muzikles op school en de prestaties op het vak dat daar direct op volgt. Over die specifieke relatie is nog geen theorie, daarom is hier sprake van een exploratief onderzoek. Hierbij is de onafhankelijke variabele de serie muziklessen die de leerlingen krijgen voorafgaand aan hun spellinglessen. De afhankelijke variabelen zijn de leerlingen, die in dit onderzoek de onderzoeks-eenheden vormen.

6.1.3 Experimentele- en controlegroep

Bij de uitvoering van het experiment waren twee groepen betrokken, namelijk:

- Experimentele groep: Dit is groep 5 van de onderzoeksschool, locatie A.

Deze groep krijgt de experimentele variabele toegediend, namelijk de muzikles voorafgaand aan de spellingles.

- Controlegroep: Dit is groep 5 van de onderzoeksschool, locatie B.

Deze groep krijgt de les spelling zoals gewoonlijk, maar wel van dezelfde leerkracht als de experimentele groep.

6.1.4 Soort experiment en storende factoren

Bij dit experiment zijn twee groepen betrokken, die min of meer aan elkaar gelijk zijn. Het gaat om twee groepen die bijna even groot zijn, van hetzelfde leerjaar zijn en gebruik maken van dezelfde methode. Omdat beide groepen op dezelfde school zitten, is de toegepaste didactiek bij het vak spelling min of meer dezelfde. De leerlingen zijn van tevoren aan de groep A toegewezen en de groepen kunnen voor dit onderzoek niet aangepast worden. Omdat er geen sprake is van randomisatie, gaat het om een quasi- experiment.

Storende factoren die invloed kunnen hebben op de resultaten van het onderzoek zijn tussentijdse voorvallen; er kan iets gebeurd zijn in de groep waardoor de leerlingen anders presteren dan normaal. Ook kan het weer een storende factor zijn, of een situatie die zich op het plein voordoet op het moment dat de kinderen les hebben of een dictee maken.

6.2 Overzicht momenten waarop het onderzoek heeft plaatsgevonden

Groep A (Locatie A)

Week	Datum	Tijd	Les
39	Maandag 22 september	11.00- 12.00 uur	Blok 2 les 2
	Vrijdag 26 september	11.00- 12.00 uur	Blok 2 les 4
40	Maandag 29 september	11.00- 12.00 uur	Blok 2 les 5

	Vrijdag 3 oktober	11.00- 12.00 uur	Blok 2 les 6
41	Dinsdag 7 oktober	11.15- 12.00 uur	Signaaldictee blok 2

Groep B (Locatie B)

Week	Datum	Tijd	Les
39	Dinsdag 23 september	11.00- 11.45 uur	Blok 2 les 2
	Vrijdag 26 september	10.15-- 11.00 uur	Blok 2 les 4
40	Dinsdag 30 september	11.00- 11.45 uur	Blok 2 les 5
	Vrijdag 3 oktober	10.15- 11.00 uur	Blok 2 les 6
41	Dinsdag 7 oktober	10.30- 11.00 uur	Signaaldictee blok 2

6.3 Toegepaste meetinstrumenten

- Toegepast meetinstrument voor de nulmeting: Signaaldictee blok 1, methode 'Spelling in beeld'.³
- Toegepast meetinstrument voor de tweede meting: Controledictee blok 2, methode 'Spelling in beeld'
- Toegepast meetinstrument voor de derde meting (test- hertestmethode): Controledictee blok 3, methode 'spelling in beeld'
- Toegepast meetinstrument voor het meten van de wekelijkse tijdsbesteding aan het vak muziek en het vak spelling in de praktijk: Schriftelijk afgenomen interview met gesloten en open vragen.
- Toegepast meetinstrument voor het meten van de wekelijkse tijdsbesteding aan het vak muzikale vorming in de praktijk van mijn onderzoeksschool: Mondeling afgenomen vraag.

³ Onderdeel van de methode 'Taal in Beeld', Uitgeverij Zwijsen

HOOFDSTUK 7: RESULTATEN

7.1 Resultaten nulmeting en toelichting

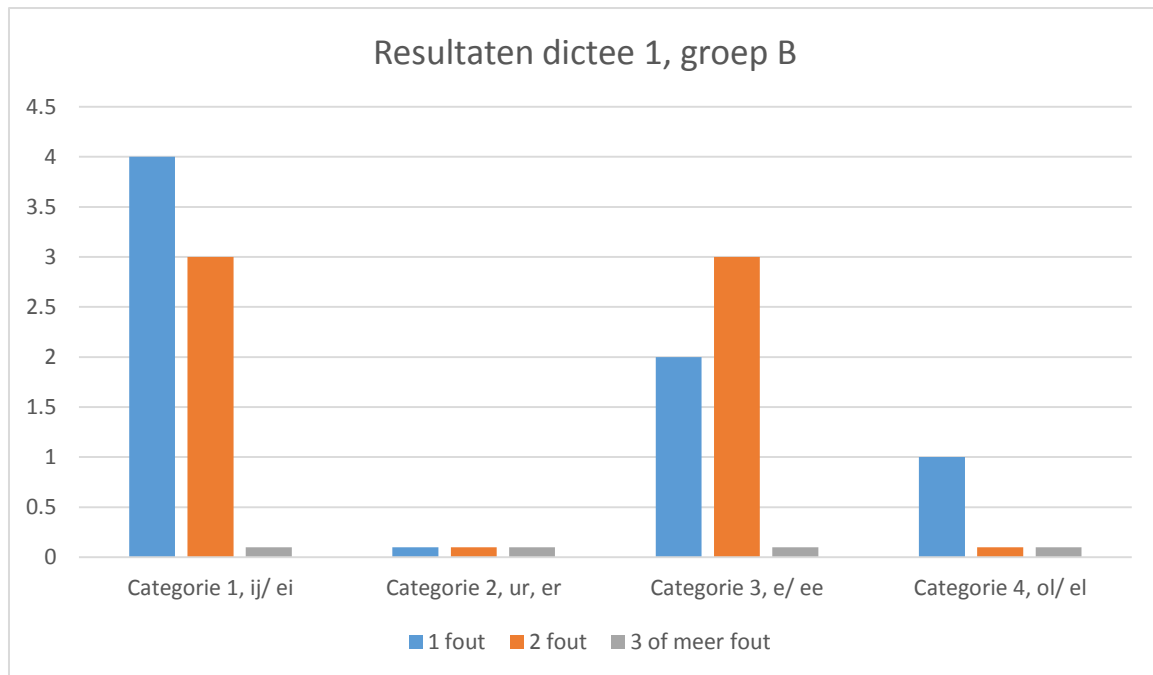
Controlegroep (groep B)

Groep: 5 (locatie B)

Aantal kinderen: 18

Datum afname: 10 september 2014

Aantal getoetste woorden: 20

Toelichting op de grafiek

Categorie 1 omvat alle woorden waarbij kinderen moeten *onthouden* met welke lettercombinatie het woord geschreven wordt, 'ei' of 'ij'. De kinderen moeten onthouden met welke lettercombinatie het woord geschreven wordt, omdat dit bij de uitspraak niet te horen is. Het gaat bijvoorbeeld om woorden als *kijken* en *zeiden*. In de methode worden deze woorden *weetwoorden* genoemd.

Categorie 2 omvat woorden waarbij je aan het eind van de laatste lettergreep van een woord 'ur' hoort, maar 'er' schrijft. Bijvoorbeeld het woord *zeker*. In de methode worden deze woorden *klankwoorden* genoemd.

Categorie 3 omvat woorden waarbij kinderen woorden als 'spelen' en 'bezig' op de juiste manier moeten schrijven. Je hoort een dubbelde klinker, maar schrijft er maar een. In de methode worden deze woorden aangeduid als *regelwoorden*.

Categorie 4 omvat woorden waarbij bij de uitspraak steeds 'ol' te horen is aan het eind van het woord, maar waar 'el' geschreven wordt. Een voorbeeld van een woord dat geleerd is, is 'lepel.' De methode noemt deze woordsoort *klankwoorden*.

Toelichting op de resultaten

Uit de gegevens in de grafiek kan geconcludeerd worden dat de alle kinderen uit deze groep de klankwoorden van categorie 2 en 4 goed hebben geschreven. In categorie 1 hebben de vier kinderen één fout gemaakt, wat gezien het aantal getoetste woorden goed is. In categorie 3 hebben drie kinderen twee fouten gemaakt en twee kinderen hebben één fout gemaakt. Dit duidt erop dat, gemiddeld genomen, op deze categorie het laagst gescoord is in deze groep.

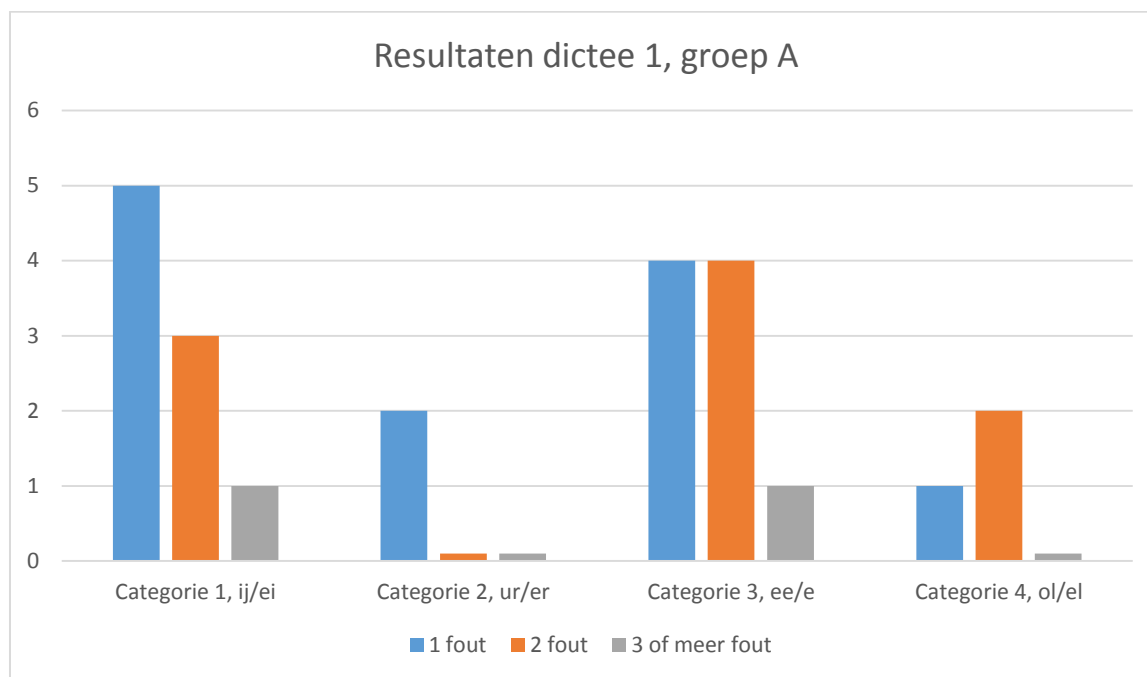
Experimentele groep (groep A)

Groep: 5 (locatie A)

Aantal kinderen: 18

Datum afname: 12 september 2014

Aantal getoetste woorden: 20

Toelichting op de grafiek

De getoetste onderdelen zijn gelijk aan die van groep B. De toelichting op die grafiek is ook van toepassing op bovenstaande grafiek.

Toelichting op de resultaten

Uit deze grafiek is op te maken dat de kinderen van groep A, in vergelijking tot de kinderen in groep B over het algemeen lager hebben gescoord op de verschillende onderdelen. De kinderen uit groep A hebben, evenals de kinderen uit groep B, het laagst gescoord op categorie 1 en 3. Ook hebben uit groep A twee kinderen één fout gemaakt in categorie 2 en hebben twee kinderen twee fouten gemaakt in categorie 4. In dezelfde categorie heeft één kind één fout gemaakt. Binnen categorie 2 en 4 scoort groep A beduidend lager en heeft daarom gemiddeld gezien lager gescoord dan groep B.

7.2 Resultaten tweede meting en toelichting

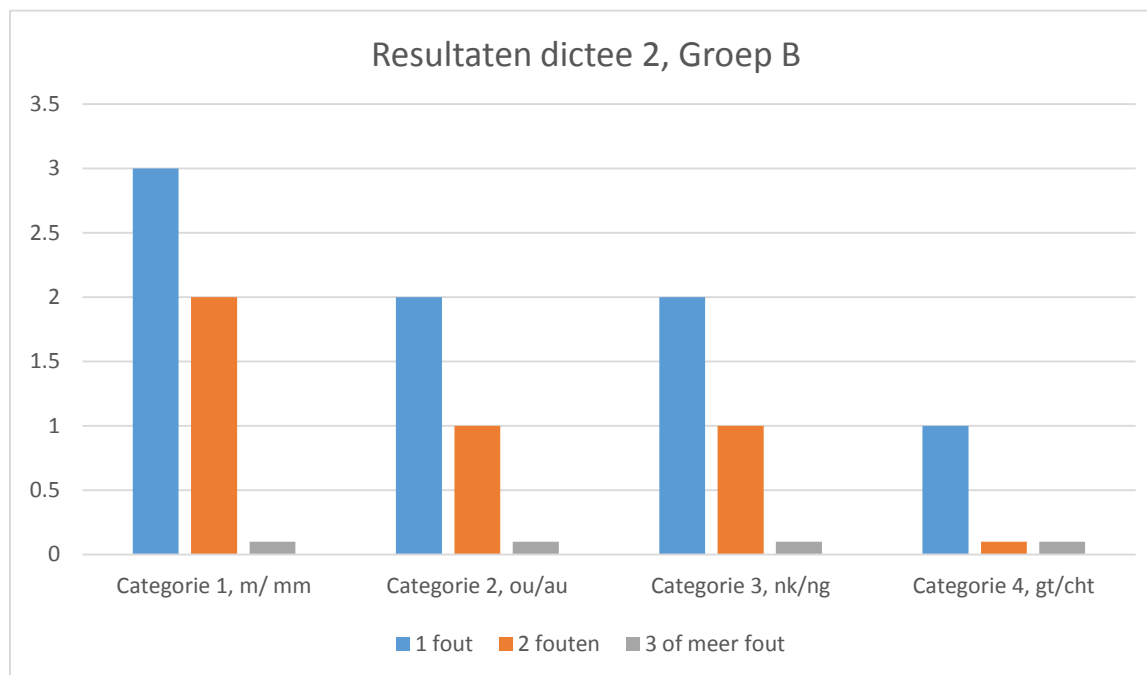
Controlegroep (groep B)

Groep: 5 (locatie B)

Aantal kinderen: 18

Datum afname: 3 oktober 2014

Aantal getoetste woorden: 21

Toelichting op de grafiek

Categorie 1 omvat alle woorden waarbij kinderen een regel moeten toepassen. De kinderen hebben geleerd dat wanneer de eerste klankgroep kort klinkt, er een *verdubbelaar* komt. Dit begrip wordt in de methode gebruikt en biedt vooral spellingzwakke kinderen houvast. Een voorbeeld van de verdubbelaar is het woord *wekker*. Doordat de eerste klankgroep kort klinkt, schrijf je twee medeklinkers. Klinkt de eerste klankgroep lang, dan schrijf je er maar een.

Een voorbeeld daarvan is het woord *weken*. Daarbij klinkt de eerste klankgroep lang. Er wordt dus maar een medeklinker geschreven. De methode noemt deze woorden *regelwoorden*.

Categorie 2 omvat woorden waarbij je 'au' of 'ou' schrijft. Dit kun je niet aan een woord horen, en daarom moeten de kinderen dit dus onthouden. Ze hebben daarbij geleerd dat er meer woorden zijn met 'ou' dan met 'au'. In de methode worden deze woorden *weetwoorden* genoemd.

Categorie 3 omvat woorden waarin de klank 'ng' te horen is. De kinderen leren dat ze, wanneer ze in een woord 'ngk' horen, 'nk' schrijven. Een voorbeeld daarvan is het woord *bank*. Bij woorden waarin geen 'k' te horen is, schrijven de kinderen 'ng'. Een voorbeeld daarvan is het woord *bang*. In de methode worden deze woorden aangeduid als *klankwoorden*.

Categorie 4 omvat woorden waarbij bij de uitspraak steeds 'gt' te horen is. Ook bij het woord '*licht*' is dat te horen. De kinderen leren deze woorden op de juiste manier te schrijven door ze te onthouden. De methode noemt deze woorden *weetwoorden*.

Toelichting op de resultaten

Uit de gegevens in de grafiek kan geconcludeerd worden dat de meeste fouten in dit dictee zijn gemaakt binnen categorie 1. Drie kinderen maakten één fout, en twee kinderen maakten twee fouten. Gezien het aantal getoetste woorden en het aantal kinderen is dat een goed resultaat. Er zijn binnen deze groep veertien kinderen die alle woorden binnen categorie 1 goed hebben geschreven. In categorie 2 en 3 heeft één kind één fout gemaakt, en hebben twee kinderen twee fouten gemaakt. Binnen categorie 4 heeft één kind één fout gemaakt en daarmee is binnen deze categorie het hoogst gescoord.

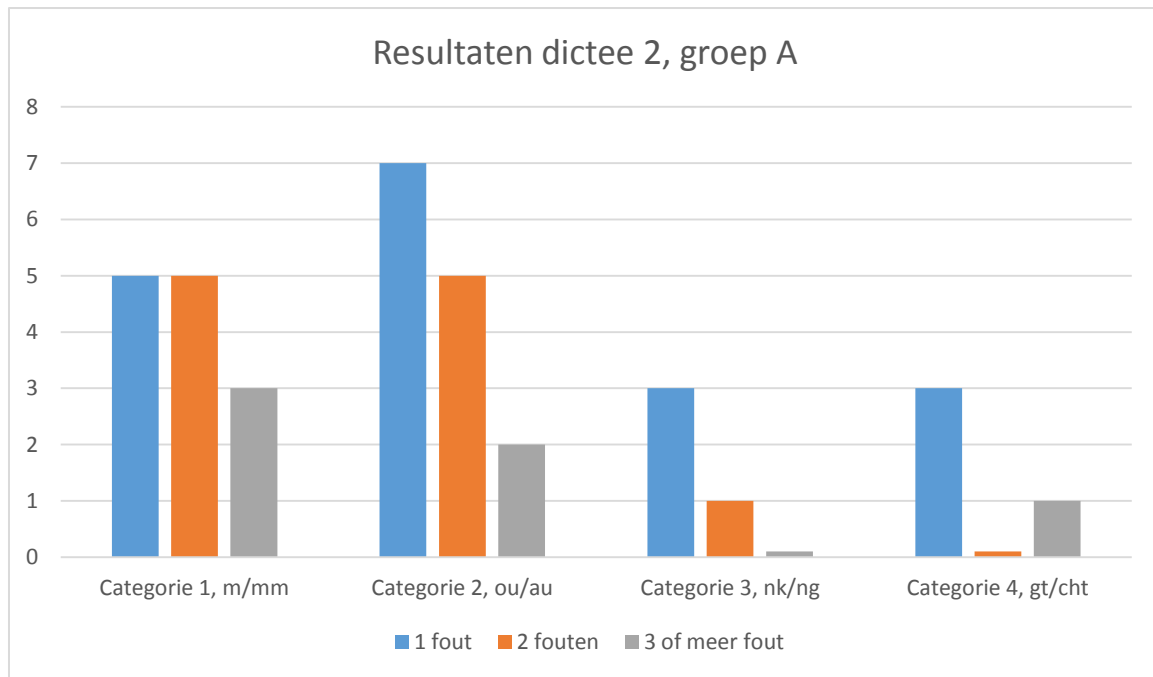
Experimentele groep (groep A)

Groep: 5 (locatie A)

Aantal kinderen: 18

Datum afname: 12 september 2014

Aantal getoetste woorden: 21

Toelichting op de grafiek

De getoetste onderdelen zijn gelijk aan die van groep B. De toelichting op die grafiek is ook van toepassing op bovenstaande grafiek.

Toelichting op de resultaten

Uit deze grafiek is te concluderen dat de kinderen van groep A, in vergelijking tot de kinderen van groep B beduidend lager hebben gescoord op vrijwel alle categorieën. Een overeenkomst tussen de resultaten van beide groepen is dat binnen categorie 4 het hoogst gescoord is. In groep A hebben vijf kinderen één fout gemaakt binnen categorie 1, vijf kinderen hebben twee fouten gemaakt en drie kinderen hebben drie of meer fouten gemaakt binnen deze categorie. Binnen categorie 2 hebben zeven kinderen één fout gemaakt, vijf kinderen hebben twee fouten gemaakt en twee kinderen hebben drie of meer fouten gemaakt. Binnen categorie 2 is in deze groep het laagst gescoord en is een duidelijk verschil te zien tussen groep A en groep B. Binnen categorie 3 hebben drie kinderen één fout gemaakt en heeft één kind twee fouten gemaakt. Binnen categorie 4 hebben drie kinderen 1 fout gemaakt en heeft één kind drie of meer fouten gemaakt.

7.2.2 Resultaten derde meting en toelichting

Uit de resultaten van de tweede meting bleek dat de experimentele groep, (groep A) op alle getoetste categorieën gemiddeld genomen lager scoorde dan de controlegroep. Omdat dit verschil opmerkelijk is, heb ik besloten een derde meting te doen. Tijdens de tweede meting bij de experimentele groep was er sprake van een storende factor, namelijk de weersomstandigheden. Mogelijk waren de kinderen hierdoor afgeleid en is dat een oorzaak van de lagere score. Om uit te sluiten of te bevestigen dat de muzieklessen die zij voorafgaand aan hun lessen spelling en dictee hebben gekregen deze negatieve invloed heeft op de resultaten, is het uitvoeren van een derde meting bij de experimentele groep noodzakelijk.

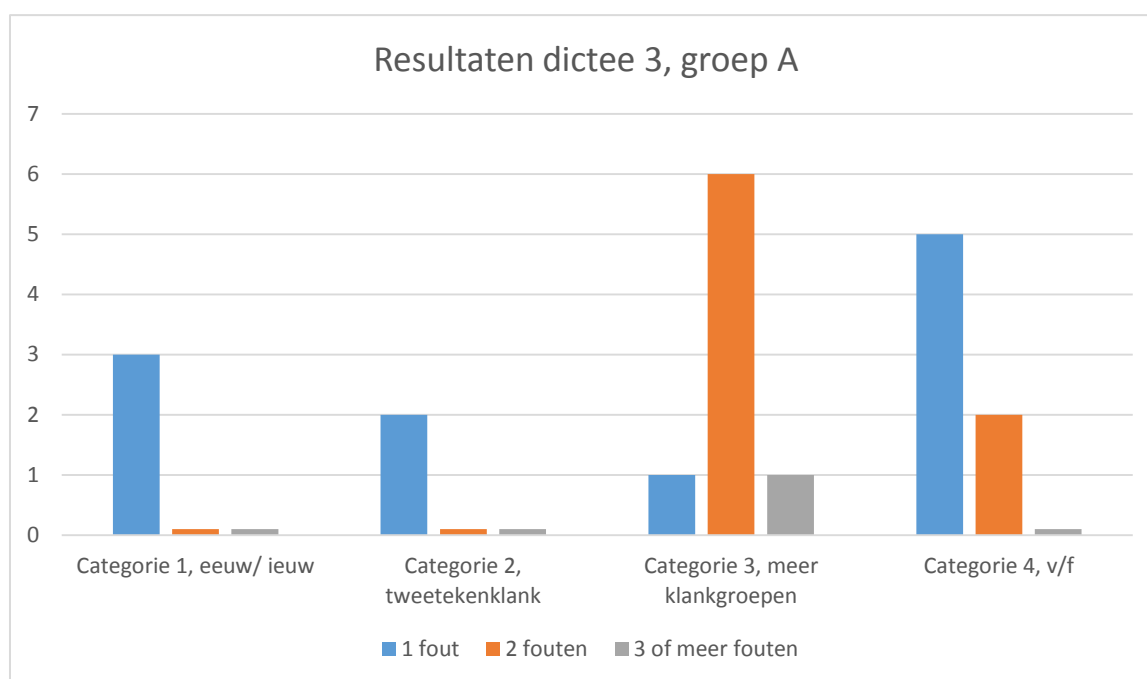
Experimentele groep (groep A)

Groep: 5 (locatie A)

Aantal kinderen: 18

Datum afname: 11 november 2014

Aantal getoetste woorden: 21

Toelichting op de resultaten

Uit deze grafiek is te concluderen dat de kinderen van groep A, in vergelijking met de tweede meting, opvallend beter hebben gepresteerd. In vergelijking tot de eerste meting hebben de kinderen in verhouding ook beter gepresteerd. Het hoogst is gescoord op categorie 1, en het laagst is gescoord op categorie 3, waar opvallend is dat binnen die categorie zes kinderen twee fouten hebben gemaakt. Binnen categorie 1 hebben drie kinderen één fout gemaakt. Binnen categorie 2 hebben twee kinderen één fout gemaakt. Binnen categorie 3 heeft één kind één fout gemaakt en hebben zes kinderen twee fouten gemaakt. Binnen categorie 4 hebben vijf kinderen één fout gemaakt en twee kinderen twee fouten.

7.2.3 Gespecificeerde weergave van de resultaten

Controlegroep (groep B)

Leerling	Aantal fout eerste meting (dictee 1)	Aantal fout tweede meting (dictee 2)
A.	1	0
B.	0	1
C.	1	0
D.	0	0
E.	0	0
F.	0	1
G.	2	2
H.	2	1
I.	0	0
J.	4	3
K.	3	2
L.	1	1
M.	0	0
N.	1	0
O.	0	0
P.	2	3
Q.	1	1
R.	1	1
Totaal:	19	16

Toelichting op de gespecificeerde weergave van de resultaten

De resultaten van de tweede meting zijn weergegeven in verschillende kleuren. Hiermee wordt aangeduid of leerling een vordering gemaakt heeft, of juist achteruit is gegaan. Er is de volgende indeling gemaakt:

Groen: Deze leerling heeft vorderingen gemaakt ten opzichte van de eerste meting.

Zwart: Deze leerling heeft gelijk gescoord ten opzichte van de eerste meting.

Rood: Deze leerling heeft minder goed gescoord dan tijdens de eerste meting.

Experimentele groep (Groep A)

Leerling	Aantal fout eerste meting (dictee 1)	Aantal fout tweede meting (dictee 2)	Aantal fout derde meting (dictee 3)
A.	2	3	0
B.	2	1	1
C.	5	6	2
D.	1	4	2
E.	1	3	1
F.	0	1	0
G.	0	0	0
H.	2	2	1
I.	0	0	0
J.	6	8	5
K.	0	2	2
L.	4	7	4
M.	4	3	3
N.	5	5	4
O.	0	0	0
P.	0	4	2
Q.	2	4	1
R.	3	5	2
Totaal	37	58	30

Toelichting op de gespecificeerde weergave van de resultaten

De resultaten van de tweede en derde meting zijn weergegeven in verschillende kleuren. De kleuren in de kolom van de tweede meting laten zien welke voor- of achteruitgang de leerlingen hebben gemaakt ten opzichte van de eerste meting. De kleuren in de kolom van de derde meting laten zien welke vooruitgang de leerlingen hebben gemaakt ten opzichte van de tweede meting.

7.3 Resultaten afgenomen interviews

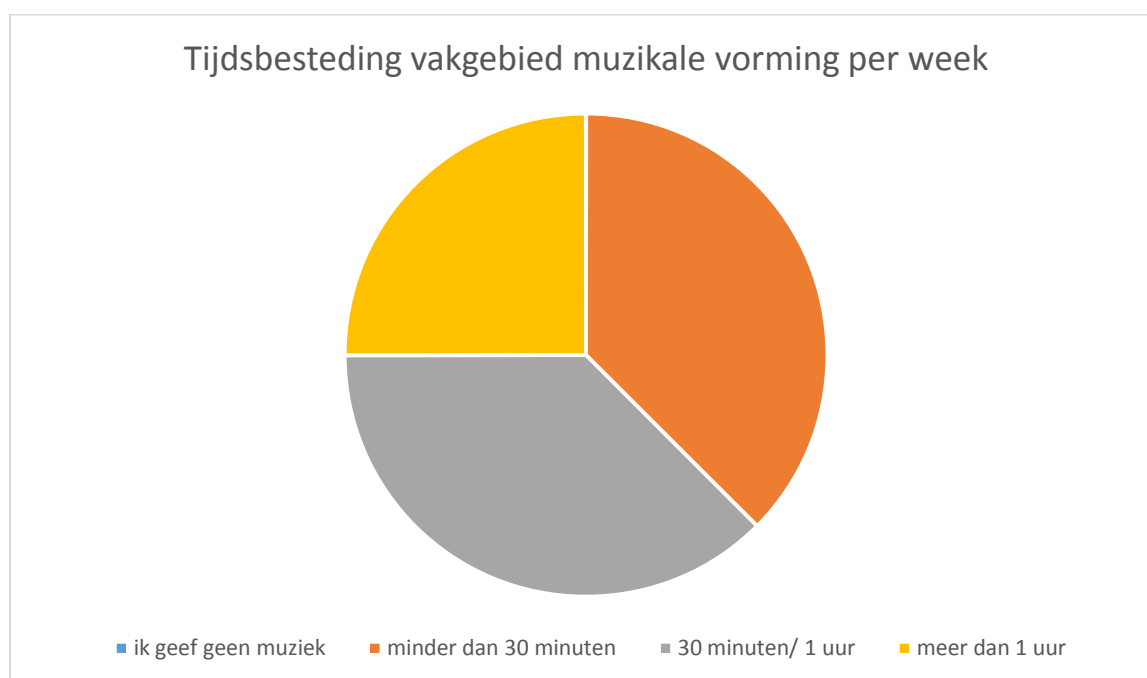
Tijdens het lezen van de praktijkvoorbeelden die van der Lei, R., Haverkort, F. & Noordam, L. (2004) beschrijven, twijfelde ik of deze beschrijving overeen komt met de dagelijkse onderwijspraktijk. Daarom heb ik besloten om op vijf verschillende basisscholen een leerkracht te ondervragen over de rol die muziek heeft binnen de onderwijspraktijk. Hiermee ben ik nagegaan of mijn twijfels terecht waren, of dat het beeld dat de auteurs van 'muziek meester!' schetsen toch klopt. De vragen die hierbij beantwoord moesten worden hebben betrekking op de onderwijstijd die wordt besteed aan het vak muziek, en op de rol die muziek speelt in de school. In schoolplannen en in de richtlijnen van de overheid staat beschreven wat de kinderen moeten leren op het gebied van Nederlandse taal,

spelling en muziek, en hoeveel tijd daar iedere week aan besteed wordt. Om te meten of deze beschrijvingen overeen komen met de dagelijkse praktijk, heb ik interviews afgenomen bij leerkrachten van verschillende scholen. Wordt er echt gedaan wat er staat beschreven in de kerndoelen, schoolplannen en schoolgidsen?

De interviews zijn schriftelijk afgenomen, zodat voorkomen kon worden dat leerkrachten sociaal wenselijke antwoorden zouden geven.

7.3.1 De rol van het vak muziek binnen de basisschool- in de praktijk

Bij het afnemen van de interviews hebben vijf leerkrachten van verschillende scholen nagedacht over hun visie op het vak muziek, en hebben zij verteld over de plek die het vak muziek heeft bij hen in de klas. Ook hebben acht leerkrachten van mijn onderzoeksschool aangegeven hoeveel tijd er bij hen wekelijks besteed wordt aan het vak muzikale vorming. In de onderstaande grafiek is schematisch weergegeven hoeveel tijd er wekelijks aan het vak muziek wordt besteed op mijn onderzoeksschool.

In totaal hebben acht leerkrachten de vraag beantwoord, van elke groep één. Alle leerkrachten geven aan in ieder geval iets met muziek te doen.

- Er is geen leerkracht die geen muziek geeft, alle leerkrachten doen er iets mee.
- 3 van de 8 ondervraagde leerkrachten geeft minder dan 30 minuten per week muziek.
- 3 van de 8 ondervraagde leerkrachten geeft tussen de 30 en 60 minuten per week muziek.
- 2 van de 8 ondervraagde leerkrachten geeft meer dan 2 uur per week muziek. Het betreft hier de leerkrachten die in de kleutergroepen werken.

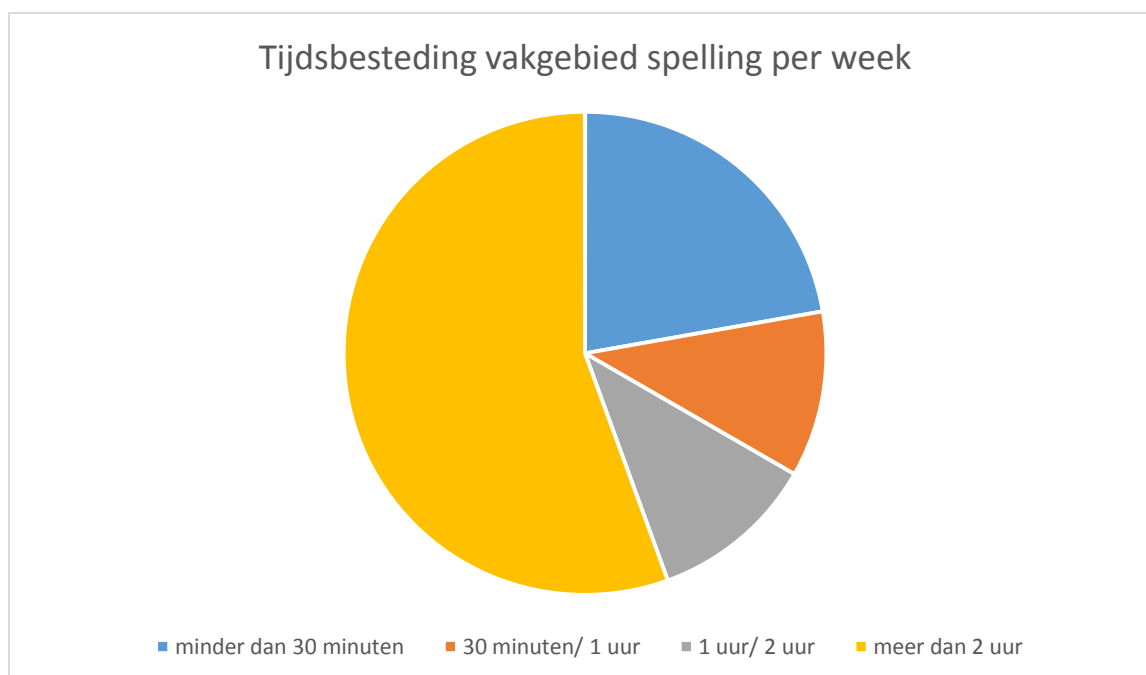
Interviews

Vijf leerkrachten van verschillende scholen hebben meegewerkt aan een interview over visie op het vak muziek en wekelijkse tijdsbesteding aan het vak muziek en vak spelling. Alle ondervraagde leerkrachten geven aan muziek van belang te vinden binnen het onderwijs, in meer of in mindere mate. Eén leerkracht vindt dat muziek gegeven moet worden door een speciaal opgeleide vakleerkracht, omdat leerkrachten volgens haar geen muziek geven omdat ze zichzelf niet capabel voelen en het dus niet aandurven. De andere twee leerkrachten geven aan dat ze meer tijd zouden willen besteden aan de voorbereiding van een muziekles, maar dat die tijd er vaak niet is. Zij geven aan dat erg jammer te vinden, omdat een goede voorbereiding volgens hen voorwaarde is om een goede muziekles te kunnen geven. Omdat die tijd er vaak niet is, laten ze het vaak bij het zingen van een aantal liedjes tussen de lessen door.

Uit de interviews blijkt dat er in de praktijk van veel basisscholen, minder tijd wordt besteed aan muziek dan staat beschreven in de schoolplannen. Oorzaak daarvan is voornamelijk dat leerkrachten zich niet capabel genoeg voelen, en dat er geen methode beschikbaar is. Daardoor komt het dus op de eigen creativiteit aan, en volgens de ondervraagde leerkrachten ontbreekt het daar vaak aan. In de praktijk wordt dus in veel gevallen niet gedaan wat wel in de schoolplannen staat. Muziek speelt in de praktijk voornamelijk een rol tijdens de dagopening of –sluiting, wanneer er een lied wordt gezongen. Sommige leerkrachten zingen met de kinderen ook liedjes tussendoor. In de praktijk geven de meeste leerkrachten geen lessen waarbij kinderen zelf op instrumenten mogen spelen, mogen bewegen op muziek of zelf kunnen componeren.

7.3.2 De rol van het vak spelling binnen de basisschool- in de praktijk

Bij het afnemen van de interviews hebben de leerkrachten van verschillende scholen nagedacht over hun visie op het vak spelling, en hebben zij verteld over de plek die het vak spelling heeft bij hen in de klas. De leerkrachten van mijn onderzoeksschool hebben aangegeven hoeveel tijd er bij hen wekelijks besteed wordt aan het vak spelling. Uit elke groep heeft één leerkracht de vraag beantwoord. In de onderstaande grafiek is schematisch weergegeven welke plaats het vak heeft in de praktijk van mijn onderzoeksschool.

Interviews

De vijf leerkrachten van verschillende scholen waarbij het interview over de visie en de wekelijkse tijdsbesteding aan het vak muziek werd afgenomen, hebben ook vragen beantwoord over hun visie en de wekelijkse tijdsbesteding aan het vak spelling. Uit de resultaten blijkt dat alle ondervraagde leerkrachten het vak spelling erg belangrijk vinden. Alle leerkrachten besteden wekelijks gemiddeld 8 tot 10 uren aan het vak taal. Ook blijkt uit de resultaten van de afgenomen interviews dat het vak muziek vaak lijdt onder de druk die leerkrachten voelen om goed te presteren op vakken als spelling. Eén van de leerkrachten noemde dit als reden waardoor er veel tijd wordt besteed aan vakken als spelling, en weinig tot geen tijd aan het vak muziek.

De leerkrachten van mijn onderzoeksschool geven allemaal aan dat zij spelling een belangrijk vak vinden. Twee van de acht ondervraagde leerkrachten geeft aan wekelijks minder dan 30 minuten te besteden aan het vak spelling. Dit zijn leerkrachten van de kleutergroepen, daar is het vak spelling nog niet aan de orde. In de middenbouw wordt gemiddeld één tot twee uren besteed aan het vak spelling, en naarmate de kinderen in hogere groepen komen, wordt dit verder uitgebreid. In de bovenbouw worden op mijn onderzoeksschool in ieder geval twee uren besteed aan het vak spelling.

HOOFDSTUK 8: CONCLUSIE EN DISCUSSIEPUNTEN

8.1 Conclusie

Tijdens het uitvoeren van het literatuuronderzoek hoopte ik antwoorden te vinden op de volgende vragen:

1. Wat leren kinderen op de basisschool op het gebied van muziek?

Van der Lei, R., Haverkort, F. & Noordam, L. (2004) schrijven dat kinderen in de onderbouw middels muziek het dagritme leren herkennen. Daarnaast leren kinderen in de onderbouw nieuwe woorden doordat veel liedjes voor kleuters gaan over herkenbare onderwerpen zoals de bakker. Door het zingen leren de kinderen ritmes herkennen en eenvoudige melodieën zingen. beschrijven hoe muziek kan worden ingezet in de basisschool.

In de midden- en bovenbouw leren kinderen, mits er gebruik wordt gemaakt van een methode voor muziek, kennis te maken met muziek uit verschillende culturen, gericht luisteren, klanken te benoemen en te onderscheiden en een eigen mening vormen over muziek. Wanneer er een methode wordt gebruikt voor muziek, leren de kinderen datgene wat beschreven staat in de kerndoelen voor muziek. Wanneer er op een basisschool geen methode wordt gebruikt, is wat de kinderen leren sterker afhankelijk van de groepsleerkracht.

2. Wat is de invloed van muziek op de cognitieve ontwikkeling van kinderen?

Naar dit onderwerp bleek al eerder onderzoek te zijn gedaan. Uit een onderzoeksrapport van de universiteit van Californië, (1993) bleek dat er een relatie was tussen het luisteren naar klassieke muziek en de prestaties van kinderen op het vak dat ze daarna kregen. De kinderen die naar klassieke muziek hadden geluisterd, presteerden beter. Mieras, M. (2012) zet daar in zijn artikel vraagtekens bij, omdat volgens hem de sociale klasse van kinderen en hun ouders een grote rol speelt. Mieras beschrijft conclusies die vanuit meer recente onderzoeken zijn getrokken. Hij schrijft dat kinderen door het zelf maken van muziek hun auditieve systeem ontwikkelen, en daardoor ook functies als luisteren en leesvaardigheid beter kunnen ontwikkelen dan kinderen die nooit zelf muziek maken.

3. Wat is de didactiek die een leerkracht moet toepassen bij het vak spelling?

Uit een recente studie naar de didactiek van het vak spelling (Kirschner, 2012) blijkt dat veel kinderen baat hebben bij een geleide instructie, waarbij de leerkracht de stof in duidelijk stappen uitlegt. Ook herhaling is voor veel kinderen belangrijk. Wanneer kinderen de stof beheersen, kunnen zij volgens Kirschner zelfstandig aan de slag. Uit ander onderzoek (Schraven, 2009) blijkt dat de meeste kinderen baat hebben bij een eenvoudige en duidelijke instructie. Volgens haar hoeft de les spelling niet leuk te zijn, maar vooral duidelijk. Hiermee onderschrijft zij de theorie van Kirschner. Voor de leerkracht betekent dit dat de stof duidelijk verdeeld moet worden in categorieën, en dat er een vaste werkwijze wordt gehanteerd. De leerkracht dient kinderen te blijven motiveren en gebruik te maken van steeds dezelfde terugkerende begrippen. Ook 'modellen' wordt aangeraden om te doen, dit houdt in dat een spellingstrategie hardop denkend wordt voorgedaan. Kinderen die meer begaafd zijn op het gebied van spelling, kunnen zelfstandig en zelfontdekkend leren.

4. Welke manieren zijn er om muziekonderwijs geïntegreerd aan te bieden op de basisschool?

Kant- en- klare methoden voor het geïntegreerd aanbieden van muziekonderwijs bestaan (nog) niet. Het vakoverstijgend maken van het vak muziek heeft toch een aantal voordelen, want muziekonderwijs versterkt het geheugen, het auditieve systeem en het is bevorderlijk voor het leren van taal. Wanneer een school het vak muziek geïntegreerd wil aanbieden, moet de school zelf een plan van aanpak samenstellen. Manieren om muziekonderwijs geïntegreerd aan te bieden zijn:

- Een taalmethode inzetten waarbij liedjes worden gebruikt voor het aanleren van taal- en spellingregels.

- Tussen de lessen door liedjes zingen met de kinderen.
- Gebruik maken van een methode voor het vak muziek, waarin ook vaardigheden als lezen en tellen aan de orde komen. Voorbeelden daarvan zijn 'Moet je doen, muziek', en 'Coöperatief leren in muziek'.
- In de onderbouw: het inrichten van een speciale 'muziekhoeke'.

Tijdens het uitvoeren van het praktijkonderzoek hoopte ik antwoorden te vinden op de volgende vragen:

Subvragen

1. Welke plaats heeft het van muziek binnen het basisonderwijs in de praktijk?

Deze vraag heb ik kunnen beantwoorden vanuit de interviews die ik heb afgenomen bij verschillende leerkrachten.

In de eerste plaats hebben acht leerkrachten van mijn onderzoeksschool de volgende vraag beantwoord: "Hoeveel tijd besteedt u wekelijks aan het vak muziek, of aan muzikale activiteiten met uw groep?" Met de antwoorden wilde ik een beeld kunnen schetsen van de plaats van het vak muziek op mijn onderzoeksschool.

- Er is geen leerkracht die geen muziek geeft, alle leerkrachten doen er iets mee.
- 3 van de 8 ondervraagde leerkrachten geeft minder dan 30 minuten per week muziek.
- 3 van de 8 ondervraagde leerkrachten geeft tussen de 30 en 60 minuten per week muziek.
- 2 van de 8 ondervraagde leerkrachten geeft meer dan 2 uur per week muziek. Het betreft hier de leerkrachten die in de kleutergroepen werken.

In de tweede plaats heb ik bij vijf leerkrachten van verschillende scholen een interview afgenomen. Met de antwoorden wilde ik een beeld kunnen schetsen van de plaats die het vak muziek heeft op basisscholen in het algemeen.

- De ondervraagde leerkrachten vinden het vak muziek allemaal, in meer of mindere mate, van belang.
- Twee van de vijf leerkrachten geeft aan te weinig tijd te hebben om een goede muzikles voor te bereiden.

- Op één van de vijf scholen wordt een methode gebruikt voor muziek. Op drie scholen wordt wel wekelijks een muziekles gegeven.

De conclusie die ik kan trekken naar aanleiding van de afgenomen interviews en de gestelde vragen is dat muziek in de praktijk minder aandacht krijgt dan in de schoolplannen- en gidsen staat beschreven. Lang niet alle scholen voldoen aan de kerndoelen die de overheid heeft gesteld voor het vak muziek.

2. Welke plaats heeft het vak spelling binnen het basisonderwijs in de praktijk?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden heb ik bij vijf leerkrachten van verschillende scholen een interview afgenomen. Het betreft dezelfde leerkrachten die hebben meegewerkt aan het interview over het vak muziek.

- Alle ondervraagde leerkrachten vinden het vak spelling van groot belang binnen het basisonderwijs.
- De ondervraagde leerkrachten besteden gemiddeld 8 tot 10 uren per week aan taal- of taalgerelateerde activiteiten.

De conclusie die ik kan trekken naar aanleiding van de afgenomen interviews is dat het vak spelling, als onderdeel van het vak taal, een zeer belangrijke rol speelt binnen het basisonderwijs. Er wordt naar gestreefd om de resultaten zo hoog mogelijk te krijgen. Volgens één leerkracht komt dit doordat scholen door de inspectie voornamelijk worden beoordeeld op het functioneren bij de vakken rekenen en taal. Leerkrachten voelen zich daardoor gedwongen om aan deze vakken de meeste aandacht te besteden, waardoor andere vakken er vaak 'bij in schieten.'

Hoofdvraag:

3. Heeft het aanbieden van geïntegreerd muziekonderwijs bij het vak spelling invloed op de resultaten van kinderen in groep 5 van de basisschool?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden heb ik in twee groepen lessen gegeven en dictees afgenomen om te meten of de experimentele groep anders of beter zou gaan presteren dan de controlegroep. Uit de resultaten kan ik niet concluderen dat de muzieklessen een positieve invloed hebben op de prestaties van de kinderen bij het vak spelling. Uit de tweede meting bleek zelfs dat de leerlingen beduidend slechter hadden gepresteerd dan vóór ze de muzieklessen kregen. Uit de derde (test-hertest) meting bleek dat de kinderen progressie hadden doorgemaakt. Zij presteerden tijdens de derde meting beter dan tijdens de tweede meting, en ook ten opzichte van de eerste meting was vooruitgang te zien. Hierdoor kan ik concluderen dat het aanbieden van geïntegreerd muziekonderwijs bij het vak spelling op korte termijn geen tot weinig invloed heeft op de resultaten van het vak spelling van kinderen in groep 5 van de basisschool.

Ook kan ik concluderen dat het aanbieden van geïntegreerd muziekonderwijs in ieder geval geen negatieve invloed heeft op de resultaten van kinderen op het vak spelling. Dit bleek uit de resultaten van de derde en laatste meting. Ik verwacht dat het effect van geïntegreerd muzieklessenaanbod op langere termijn een positieve invloed heeft op de resultaten van kinderen op andere vakken, gezien dat hier eerder onderzoek naar gedaan is.

8.2 Discussiepunten naar aanleiding van het onderzoek

Tijdens het uitvoeren van mijn onderzoek heb ik mijzelf een aantal vragen gesteld die ik in deze paragraaf graag wil noemen als discussiepunten.

In de eerste plaats heb ik mij tijdens het uitvoeren van het onderzoek afgevraagd of er resultaten waar te nemen zouden zijn op korte termijn. Ik heb mijn onderzoek uitgevoerd gedurende een periode van twee maanden. Discussiepunt is of het mogelijk is om een dergelijk onderzoek in korte tijd uit te voeren. Geven de resultaten een goed beeld van de invloed van muziek op de resultaten van kinderen bij andere vakken? Of moet dit onderzocht worden op een langere termijn?

In de tweede plaats vroeg ik mij af of de groepen identiek genoeg waren aan elkaar om een goed beeld te krijgen van de resultaten. Eén van de twee groepen bleek namelijk tijdens de nulmeting sterker te zijn dan de andere groep. Hierdoor werd het lastiger de groepen met elkaar te vergelijken. Geven de resultaten een helder beeld, of mag een dergelijk onderzoek uitsluitend plaatsvinden in twee identieke groepen?

HOOFDSTUK 9: AANBEVELINGEN EN SUGGESTIES VOOR VERDER ONDERZOEK

9.1 Aanbevelingen

Tijdens het uitvoeren van de muzieklessen die ik heb gegeven voorafgaand aan de lessen spelling, heb ik gemerkt dat de kinderen veel plezier beleefden aan het zingen en muziek maken. Hoewel er nog niet veel is geschreven over hoe muziekonderwijs geïntegreerd kan worden aangeboden, vind ik dit wel een heel interessant onderwerp. Ik zou iedere school willen adviseren om muziek op meerdere momenten in te zetten gedurende de schooldag. Kinderen raken enthousiast door het zingen en muziek maken en het biedt de kinderen wat afwisseling. Dit betekent niet dat leerkrachten bij elke leswisseling een complete muziekles moeten aanbieden, het zingen van één of twee liedjes is dan al voldoende, eventueel met bewegingen of muziekinstrumenten erbij. Met de uitkomsten van mijn onderzoek kan ik niet bewijzen dat muziek daadwerkelijk een heel positieve invloed heeft op de prestaties van kinderen op het vak dat na de muziekles volgt, maar een negatief effect heeft het zeker niet.

Naast het mijn advies om muziek meer geïntegreerd aan te bieden, zou ik scholen willen adviseren een methode aan te schaffen voor het vak muziek, als dat mogelijk is. Wat ik tijdens het uitvoeren van mijn onderzoek, en in gesprekken met leerkrachten heb gemerkt is dat leerkrachten zich over het algemeen niet capabel genoeg voelen om een complete muziekles te bedenken en te geven. Daardoor wordt de muziekles vaak overgeslagen. Een methode biedt leerkrachten houvast bij het geven van een muziekles. Hierin worden meestal duidelijk de doelen beschreven, aan welke vaardigheden gewerkt wordt, hoe de les zal verlopen en hoe lang de les per onderdeel ongeveer duurt.

Scholen die niet over de financiële middelen beschikken om een methode aan te schaffen, of leerkrachten die onzeker zijn over hun eigen muzikale vaardigheden, raad ik aan gebruik te maken van het internet. Daar zijn veel muzikale spelletjes te vinden die makkelijk uitvoerbaar zijn. Daarnaast staat het internet vol met leuke kinderliedjes, die eventueel met behulp van YouTube gezongen kunnen worden.

9.2 Suggesties voor verder onderzoek

Met de uitkomsten van mijn onderzoek kan ik niet aantonen dat muziekles een positief effect heeft op de prestaties van kinderen op het vak dat op de muziekles volgt. (in dit geval was dat steeds het vak spelling) Dit komt ook doordat ik het onderzoek in een relatief korte periode heb uitgevoerd. Om een duidelijk beeld te krijgen van het effect van muziekles op de prestaties van kinderen bij andere vakken, zou er gedurende een langere periode getoetst moeten worden. Dit zou de school kunnen doen door voorafgaand aan één vak (bijvoorbeeld spelling) steeds even kort met muziek bezig te zijn met de kinderen. Deze aanpak wordt steeds bij één groep toegepast. Alle andere groepen binnen de school krijgen dat vak zonder vooraf met muziek bezig te zijn. Er kan dan, na een periode van bijvoorbeeld een half jaar, worden gekeken of de resultaten van deze groep zijn veranderd ten opzichte van de resultaten van de andere groepen.

Waar ik tevreden over ben

De uitvoering van het praktijkonderzoek verliep soepel. In overleg met de betrokken leerkrachten heb ik een planning kunnen maken. De afspraken die ik met hen maakte konden allemaal doorgaan, waardoor ik tijdens de uitvoering van het onderzoek geen vertraging heb opgelopen. Ik ben tevreden over de manier waarop ik de lessen heb vormgegeven. Zowel de lessen spelling als de lessen muziek waren goed doordacht en bestonden uit verschillende onderdelen, waardoor het complete en gevarieerde lessen waren.

Ik heb tijdens het onderzoek geprobeerd de lessen spelling, die ik aan beide groepen heb gegeven, zo identiek mogelijk te houden. Ik ben tevreden over de mate waarin dit gelukt is. Ik heb oefeningen ontworpen die pasten bij de lessen spelling, en deze bij beide groepen kunnen toepassen.

Tenslotte ben ik erg tevreden over de manier waarop de kinderen hebben meegewerkt aan dit onderzoek. De kinderen van zowel de experimentele- als de controlegroep hebben naar mijn idee goed hun best gedaan. De kinderen van de experimentele groep waren enthousiast tijdens de muzieklessen en hebben erg goed meegedaan.

Leerpunten

Een volgende keer zou ik het onderzoek binnen één school willen uitvoeren, zodat de groepen zo identiek mogelijk zijn aan elkaar. In mijn geval was er sprake van twee groepen met een niveauverschil, waardoor het meten lastiger was.

Daarnaast zou ik het onderzoek willen uitvoeren over een langere termijn. Ik vind het jammer dat ik weinig resultaat van mijn onderzoek heb kunnen zien, en ik denk dat dit komt doordat het onderzoek heeft plaatsgevonden op een te korte termijn.

Boeken:

Baarda, D.B. & Goede, M.P.M. de (2006). *Basisboek Methoden en Technieken*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Bastian, H.G. (2003). *Muziek maakt slim*. Katwijk: Panta Rhei.

Evelein, F. (2007). *Coöperatief leren in muziek*. Baarn: HB Uitgevers.

Huizenga, H. (2003). *Spelling*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Jong, L. de en Heijden, A. van der (2004). *Gevangen in een schelp: ontwikkelingsgericht muziekonderwijs in de onderbouw*. Groningen: Wolters- Noordhoff.

Lei, L. van der (2004). *Muziek Meester, Deel 1*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.

Lei, L. van der (2005). *Muziek Meester, Deel 2*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.

Lei, L. van der (2009). *Moet je doen, muziek*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.

Rijksoverheid, (2006). *Kerdoelenboekje*. Uitgeverij onbekend.

Artikelen:

Krischner, P. (2012). Helemaal uitleggen of zelf laten ontdekken? In: *Van 12 tot 18*, 2012, nov. p.14-16.

Mieras, M. (2012). *Wat muziek doet met kindhersen*. Gedownload op 8 september 2014 van: <http://www.mieras.nl/live/links/muziek%20en%20kinderhersen.pdf>

Schraven, J. (2007). Tips voor de praktijk. In: *Toonspeziaal*, 2007, dec. p.21-24.

Wielinga, P. (2003). Meervoudige intelligentie, slim! In: *OBN*, 2003, jan. p. 6-9.

Website:

Dossier: *Muziekonderwijs*. Geraadpleegd op 3 oktober 2014 via: <https://www.leraar24.nl/dossier/3360/muziekonderwijs>

Bijlage 1 t/m 5: Afgenomen interviews

Bijlage 1. Interview: Het vak muziek en het vak spelling in de dagelijkse onderwijspraktijk

Naam respondent:

School:

Leerkracht van groep:

Deel 1: Het vak muziek

1. Wordt er op uw school gebruik gemaakt van een methode voor het vak muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 4)

~~Ja~~/ Nee

2. Wat is de naam van de methode die op uw school wordt gebruikt?

3. Kunt u op een schaal van 1- 10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

4. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een muziekles aan uw groep?

1 keer.

5. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan muzikale activiteiten met uw groep?

1 uur gemiddeld.

6. Kunt u aangeven waarom u deze hoeveelheid tijd aan muziek besteedt?

Er is geen methode voor muziek dus ik bedenk de muzieklessen zelf. Dat is soms wel lastig maar het lukt. Ik kan alleen geen complete lessen maken die een uur duren, want daar heb ik de kennis niet voor en ook niet genoeg tijd om de lessen allemaal goed uit te werken.

7. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak muziek vindt op de basisschool?

7

8. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Vooraf kinderen die een speciale school zitten kunnen heel veel plezier hebben als ze met muziek bezig zijn. Dat is mooi om te zien en dat gun je die kinderen ook heel erg.

9. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 10)

Ja/ Nee

9. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak muziek binnen uw school?)

Ik heb geen volledig beeld, maar ik weet dat er bij de kleuters en in groep 3 en 4 wel heel veel wordt gezongen. Bijv. liedjes die helpen bij het opruimen of het in de rij gaan staan.

Deel 2: Het vak spelling

10. Wat is de naam van de methode voor spelling die op uw school wordt gebruikt?

Taalverhaal

11. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

8

12. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een les spelling aan uw groep?

4 keer

13. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan taalactiviteiten met uw groep? (Hiermee worden alle activiteiten bedoeld die als doel hebben de taalvaardigheid te ontwikkelen)

8 uur

14. Zet u, naast de methode, nog andere middelen of activiteiten in die als doel hebben de spelling- en/ of taalvaardigheid van kinderen te helpen ontwikkelen? (indien nee, ga verder naar vraag 17)

Ja

15. Welke middelen en/ of activiteiten zijn dat?

Ik bedenk zelf wel eens taalspelletjes die aan het eind van de dag gespeeld kunnen worden als er nog tijd over is.

16. Welke bronnen hebt u hiervoor gebruikt?

Soms kom ik wat leuks tegen op internet, maar meestal bedenk ik zelf iets.

17. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak spelling vindt op de basisschool?

9

18. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Spelling is een belangrijke vaardigheid die alle kinderen goed moeten kunnen beheersen willen ze goed kunnen functioneren in de maatschappij.

19. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (indien nee; u hoeft geen vragen meer te beantwoorden)

Ja/-Nee

20. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak spelling binnen uw school?)

Ja, mijn mentor geeft ook in ieder geval 4 lessen per week. De anderen collega's doen dat ook en we bespreken zo nu en dan met elkaar over de vorderingen.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Naam respondent:

School:

Leerkracht van groep:

Deel 1: Het vak muziek

1. Wordt er op uw school gebruik gemaakt van een methode voor het vak muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 4)

Ja/ Nee

2. Wat is de naam van de methode die op uw school wordt gebruikt?

3. Kunt u op een schaal van 1- 10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

4. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een muziekles aan uw groep?

Geen. Een aantal malen per jaar komt er een cultuur/ muziekdocent lessen verzorgen.

5. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan muzikale activiteiten met uw groep?

45 minuten

6. Kunt u aangeven waarom u deze hoeveelheid tijd aan muziek besteedt?

Ik mag graag met de kinderen zingen. Ik maak gebruik van de liedjes die bij 'Kind op Maandag' horen. Daar zitten mooie liedjes bij en ze kunnen afgespeeld worden via het digibord. Daar hoef ik zelf verder ook niet teveel aan voor te bereiden.

7. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak muziek vindt op de basisschool?

6

8. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Ik vind muziek prachtig, maar er moet zoveel gebeuren op school dat er gewoon geen tijd voor is. Dat is spijtig, maar het is niet anders. De school wordt beoordeeld op taal en rekenen dus daar moet de meeste aandacht naar uit gaan.

9. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 11)

Ja/ Nee

10. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak muziek binnen uw school?)

Deel 2: Het vak spelling

10. Wat is de naam van de methode voor spelling die op uw school wordt gebruikt?

Spelling in beeld

11. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

7

12. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een les spelling aan uw groep?

4 keer

13. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan taalactiviteiten met uw groep? (Hiermee worden alle activiteiten bedoeld die als doel hebben de taalvaardigheid te ontwikkelen)

9 uren

14. Zet u, naast de methode, nog andere middelen of activiteiten in die als doel hebben de spelling- en/ of taalvaardigheid van kinderen te helpen ontwikkelen? (indien nee, ga verder naar vraag 17)

Ja

15. Welke middelen en/ of activiteiten zijn dat?

Boekpromotie, spelletjes, veel laten lezen

16. Welke bronnen hebt u hiervoor gebruikt?

Mijn eigen creativiteit

17. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak spelling vindt op de basisschool?

8

18. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Spelling is een belangrijk onderdeel van taal, het dient daarom veel aandacht te krijgen.

19. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (indien nee; u hoeft geen vragen meer te beantwoorden)

Ja/ ~~Nee~~

20. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak spelling binnen uw school?)

We streven er naar om in ieder geval vier lessen per week te geven en daarbij de methode te volgen. Dat doet iedereen op deze school zodat er een vloeiende lijn ontstaat en kinderen weinig tot geen moeite ondervinden bij de overgang naar een volgende groep.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Bijlage 3. Interview: Het vak muziek en het vak spelling in de dagelijkse onderwijspraktijk

Naam respondent:

School:

Leerkracht van groep:

Deel 1: Het vak muziek

1. Wordt er op uw school gebruik gemaakt van een methode voor het vak muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 4)

Ja/ ~~Nee~~

2. Wat is de naam van de methode die op uw school wordt gebruikt?

Muziek moet je doen

3. Kunt u op een schaal van 1- 10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

9

4. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een muziekles aan uw groep?

1 keer per week

5. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan muzikale activiteiten met uw groep?

1 tot anderhalf uur

6. Kunt u aangeven waarom u deze hoeveelheid tijd aan muziek besteedt?

De lessen vanuit de methode duren meestal ongeveer drie kwartier. Soms laat ik een onderdeel uit de muziekles weg en soms maak ik gebruik van de verdiepende opdracht. Daarnaast zingen we regelmatig met de kinderen tijdens de dagopening, na het Bijbelverhaal.

7. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak muziek vindt op de basisschool?

9

8. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Muziek mag niet ontbreken op een basisschool. Alle kinderen in mijn klas hebben op een papier met cijfers aangegeven hoe leuk ze elk vak vinden. Muziek kwam daar bij bijna alle kinderen heel positief in naar voren. Ik vind het belangrijk dat kinderen op school vakken krijgen waar ze zoveel plezier in hebben. Daarnaast leren ze bij dit vak veel muzikale vaardigheden.

9. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 11)

Ja/ ~~Nee~~

10. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak muziek binnen uw school?)

In de groepen 3 t/m 8 werken we allemaal met de methode 'Muziek moet je doen.' Elke leerkracht probeert in ieder geval een les per week te geven uit deze methode.

Deel 2: Het vak spelling

10. Wat is de naam van de methode voor spelling die op uw school wordt gebruikt?

Taal actief

11. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

8

12. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een les spelling aan uw groep?

3 tot 5 keer

13. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan taalactiviteiten met uw groep? (Hiermee worden alle activiteiten bedoeld die als doel hebben de taalvaardigheid te ontwikkelen)

8 tot 10 uren

14. Zet u, naast de methode, nog andere middelen of activiteiten in die als doel hebben de spelling- en/ of taalvaardigheid van kinderen te helpen ontwikkelen? (indien nee, ga verder naar vraag 17)

Ja, nieuwsbegrip XL en de Kidsweekkrant

15. Welke middelen en/ of activiteiten zijn dat?

Zie bovenstaand antwoord

16. Welke bronnen hebt u hiervoor gebruikt?

De software van Nieuwsbegrip en de Kidsweekkrant

17. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak spelling vindt op de basisschool?

10

18. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Ik vind dit vak heel belangrijk, beheersing van de Nederlandse taal is namelijk een voorwaarde om goed te kunnen functioneren en om sociale contacten te kunnen onderhouden. Spelling hoort daar ook bij.

19. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (indien nee; u hoeft geen vragen meer te beantwoorden)

Ja/-Nee

20. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak spelling binnen uw school?)

We willen zoveel mogelijk een doorgaande lijn creëren. We overleggen regelmatig met collega's over de gang van zaken en hoe we bepaalde problemen willen aanpakken. We willen daar zoveel mogelijk een lijn in trekken.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Naam respondent:

School:

Leerkracht van groep:

Deel 1: Het vak muziek

1. Wordt er op uw school gebruik gemaakt van een methode voor het vak muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 4)

Ja/ Nee

2. Wat is de naam van de methode die op uw school wordt gebruikt?

3. Kunt u op een schaal van 1- 10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

4. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een muziekles aan uw groep?

0 tot 1 keer

5. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan muzikale activiteiten met uw groep?

30 minuten

6. Kunt u aangeven waarom u deze hoeveelheid tijd aan muziek besteedt?

We zingen meestal liedjes tijdens de dagopening en soms ook bij de dagsluiting. Het is misschien wat weinig, maar het onderwijsprogramma zit ook vol en er moet ook aan andere dingen gewerkt worden.

7. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak muziek vindt op de basisschool?

6

8. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Ik vind muziek vooral een leuk vak, wat mij betreft is het niet het belangrijkste vak op school. Kinderen die muzikaal zijn, krijgen meestal muziekles na schooltijd en kunnen dus alsnog met muziek bezig zijn. Muzikale vaardigheden horen niet bij de basisvaardigheden maar zijn extra.

9. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 11)

Ja/Nee

10. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak muziek binnen uw school?)

Mijn collega's doen naar mijn idee allemaal ongeveer even veel aan muziek. Dit houdt dus in dat zij ook met de kinderen zingen tijdens de dagopening. Ook weet ik dat veel van mijn collega's het niet zien zitten om muzieklessen te geven. Ze zijn daar niet muzikaal genoeg voor, of vinden dat het teveel kostbare tijd kost. Ik hoor daar zelf ook bij. Als je muziek wilt geven, moet je het natuurlijk wel kunnen. En als je het vak toch heel belangrijk vindt, moet je eigenlijk een vakleerkracht inschakelen. Wij hebben daar op dit moment nog niet echt behoefte aan, maar wie weet dat we dat in de toekomst wel willen!

Deel 2: Het vak spelling

10. Wat is de naam van de methode voor spelling die op uw school wordt gebruikt?

Taal in beeld, en voor spelling gebruiken we Spelling in beeld.

11. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

8

12. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een les spelling aan uw groep?

4 keer

13. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan taalactiviteiten met uw groep? (Hiermee worden alle activiteiten bedoeld die als doel hebben de taalvaardigheid te ontwikkelen)

9 uur

14. Zet u, naast de methode, nog andere middelen of activiteiten in die als doel hebben de spelling- en/ of taalvaardigheid van kinderen te helpen ontwikkelen? (indien nee, ga verder naar vraag 17)

Ja

15. Welke middelen en/ of activiteiten zijn dat?

De kinderen lezen elke dag na binnenkomst een kwartier in hun boek. Daarnaast werken de kinderen ook nog met Nieuwsbegrip op de computer, en voor spelling maken ze gebruik van het computerprogramma 'Bloon.'

16. Welke bronnen hebt u hiervoor gebruikt?

De kinderen kiezen zelf een leesboek. Via internet kunnen ze inloggen bij Nieuwsbegrip om daar opdrachten te maken.

17. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak spelling vindt op de basisschool?

8

18. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Spelling hoort bij de basisvaardigheden. Het is onlosmakelijk verbonden met taalvaardigheid.

19. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (indien nee; u hoeft geen vragen meer te beantwoorden)

Ja/~~Nee~~

20. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak spelling binnen uw school?)

Mijn collega's werken allemaal met de methode Spelling in beeld. De aanpak verschilt soms een beetje. In de midden- en bovenbouw wordt in alle groepen gewerkt met Nieuwsbegrip op de computer en met Bloon.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!

Naam respondent:

School:

Leerkracht van groep:

Deel 1: Het vak muziek

1. Wordt er op uw school gebruik gemaakt van een methode voor het vak muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 4)

Ja/ Nee

2. Wat is de naam van de methode die op uw school wordt gebruikt?

3. Kunt u op een schaal van 1- 10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

4. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een muziekles aan uw groep?

1 keer, maar dit wordt gedaan door een vakleerkracht muziek

5. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan muzikale activiteiten met uw groep?

Een half uur

6. Kunt u aangeven waarom u deze hoeveelheid tijd aan muziek besteedt?

Liedjes zingen gebeurt meestal tussendoor of aan het begin of eind van de dag. De vakleerkracht muziek geeft eens in de twee weken een muziekles die ongeveer een half uur duurt.

7. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak muziek vindt op de basisschool?

8

8. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Kinderen moeten zich op verschillende manieren kunnen ontwikkelen. Als school zijn we bezig ons meer te verdiepen in de meervoudige intelligenties van Gardner, en we willen daar ook meer mee gaan doen. Muziek is ook één van die intelligenties en daarom krijgen kinderen hier op school ook muziekles van een bekwame vakleerkracht.

9. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (indien nee; ga verder naar vraag 11)

Ja/ Nee

10. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van muziek? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak muziek binnen uw school?)

Mijn collega's hebben ongeveer dezelfde aanpak als ik. Er wordt vooral tijdens de dagopening en – sluiting gezongen.

Deel 2: Het vak spelling

10. Wat is de naam van de methode voor spelling die op uw school wordt gebruikt?

Spelling op maat

11. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe tevreden u bent over deze methode?

7

12. Hoe vaak per week geeft u gemiddeld een les spelling aan uw groep?

3 of 4 keer

13. Hoeveel tijd besteedt u wekelijks gemiddeld aan taalactiviteiten met uw groep? (Hiermee worden alle activiteiten bedoeld die als doel hebben de taalvaardigheid te ontwikkelen)

10 of 11 uren

14. Zet u, naast de methode, nog andere middelen of activiteiten in die als doel hebben de spelling- en/ of taalvaardigheid van kinderen te helpen ontwikkelen? (indien nee, ga verder naar vraag 17)

Ja

15. Welke middelen en/ of activiteiten zijn dat?

Ik laat de kinderen veel zelfstandig lezen en zo af en toe doen we een taalspelletje.

16. Welke bronnen hebt u hiervoor gebruikt?

Meestal zoek ik op internet naar leuke spelletjes.

17. Kunt u op een schaal van 1-10 aangeven hoe belangrijk u het vak spelling vindt op de basisschool?

8

18. Kunt u uitleggen waarom u dit cijfer hebt gegeven?

Het goed leren spellen van woorden vind ik erg belangrijk en het hoort ook bij de ontwikkeling van de taalvaardigheid.

19. Hebt u een beeld van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (indien nee; u hoeft geen vragen meer te beantwoorden)

Ja/ ~~Nee~~

20. Kunt u een beschrijving geven van de werkzaamheden van uw collega's op het gebied van spelling? (anders gezegd; kunt u beschrijven wat volgens u de rol is van het vak spelling binnen uw school?)

Binnen de school wordt in alle groepen veel geoefend om de taal- en spellingvaardigheid te ontwikkelen. Naast de lessen uit de methoden lezen de kinderen veel, en wordt er op andere manieren geoefend. Het team wisselt regelmatig ideeën daarover met elkaar uit.

Hartelijk bedankt voor uw medewerking!